

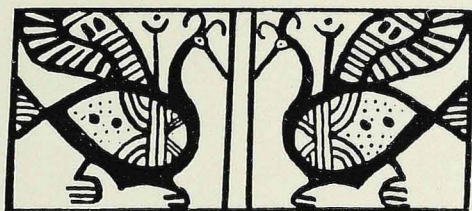

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ, Κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ—ΞΕΝΑΚΗΣ,
HÖLDERLIN, ΚΩΣΤΑΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ, ΔΙΑΛΕΚΤΗ ΖΕΤΤΩΛΗ—
ΓΛΕΖΟΥ, ΠΙΝΔΑΡΟΣ, ΝΙΚΟΣ ΣΠΑΝΟΣ, ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ,
Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ, ΜΑΡΙΑ ΠΑΤΤΙΧΗ, ΠΙΤΣΑ ΓΑΛΑΖΗ,
ΕΙΡΗΝΗ ΠΑΝΑΓΗ—ΤΣΟΥΛΛΗ, Α. ΠΕΡΝΑΡΗΣ.

ΤΟ ΤΕΤΧΟΣ ΑΦΙΕΡΩΝΕΤΑΙ ΣΤΟ ΔΙΑΓΟΡΑ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ

96

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Ύπεύθυνος εκδότης: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ
Ἄνδροκλέους 2, Λευκωσία.

Ἐτησία συνδρομὴ £1.250 μίλς
Ἐτησία συνδρομὴ ἔξωτερικῶν £1.500 μίλς
Τιμὴ τεύχους £0.125 μίλς

Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται. Κλισὲ καὶ φωτογραφίες ἐπιστρέφονται.
Τὰ ἀνάτυπα πληρώνονται ἀπὸ τὸν συγγραφέα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ: Ὁ Λύκιος στὴν Ἔφεσο (ποίημα)	σ. 329
Κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ — ΞΕΝΑΚΗΣ: Ὁδὴ (ποίημα)	329
HÖL DERLIN (μετ. Κ. Μιχαηλίδη) Στὸν Ἡρακλῆ (ποίημα)	330
ΔΙΑΓΟΡΑΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ	331
Δ. ΖΕΤΓΩΔΗ—ΓΛΕΖΟΤ: Στὸν Ὀλυμπιονίκη Μπαρτέλ (ποίημα)	332
ΠΙΝΔΑΡΟΥ: (μετ. Ν. Σπανός) Ὀλυμπιονίκης VII (ποίημα)	333
Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ: Πέτρος Χάρης (παρουσίαση),	337
Π. ΧΑΡΗΣ: Οἱ πράσινοι κ' οἱ κόκκινοι (διήγημα)	334
Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ: Σελίδες ἡμερολογίου (ποιήματα)	344
ΜΑΡΙΑΣ ΠΑΤΤΙΧΗ: Τὸ διαβρωτικὸ πάθος τοῦ Εὐριπίδη καὶ τοῦ Σαίξπηρ,	348

ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ — Κ. Χρυσάνθη: Τὸ τεύχος γιὰ τὸ Διαγῶρα Νικολαΐδη. — Ἐνα δίτομο βιβλίον τοῦ Πέτρου Στυλιανοῦ γιὰ τὸ ἀγῶνα μας. — Πίτσαξ Γαλάζη: Ἐπιμορφωτικὲς διαλέξεις. — Α. Παπακυριακοῦ: Τὸ μουσικὸν 1967 στὴν Κύπρον — ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ — Κ. Χρυσάνθη: Π. Σταύρου «Ὁ Παλαμᾶς καὶ ἡ Κύπρος — Ἀ. Περγάκη: Χριστιανικὸν Συμπόσιον, Κ. Τσάτσου «Ἑλληνικὴ Πορεία», Δ. Ποταμίτη «Ἡ δολοφονία τῶν ἀγγέλων» — ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ — Εἰρήνης Παναγιῆ—Τσουλλῆ: Γιὰ τὸ βιβλίον τῆς Νίκης Φιλίππου — Κ. Χρυσάνθη: Μιὰ ἡμερομηνία σὲ γράμμα τοῦ Παλαμᾶ — Προκήρυξις διαγωνισμῶν — ΓΕΝΙΚΑ — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ — ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ — ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΟΓΔΟΥ ΤΟΜΟΥ.

Ύπεύθυνος κατὰ τὸν νόμον: Δρ Κ. Χρυσάνθης.
Τυπώθηκε στὰ Τυπογραφεῖα ΖΑΒΑΛΛΗ, Λευκωσία - Κύπρος.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

Πνευματική Όμάδα: ΦΡΙΞΟΣ ΒΡΑΧΑΣ, ΤΑΚΗΣ ΦΥΛΑΚΤΟΥ,
Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ, Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Γραμματέας: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ Η'

ΣΕΠΤΕΜΒΡΗΣ 1968

ΑΡ. 96

Ο ΛΥΚΙΟΣ ΣΤΗΝ ΕΦΕΣΟ

Διαγόρα Νικολαΐδη μήμη

"Ανδρακας κι' ἄζωτο, ὑδρογόνο κι' ὀξυγόνο πλέκουν τοὺς ἰστούς καὶ τὸ αἷμα μας. Ἄλλὰ τὸ πνεῦμα μόρια ἰδεῶν συνδέει — φθόγγοι μουσικῶ πεντάγραμμο: Νὰ θρέψουμε τὰ δοτᾶ τῶν ἰδεῶν τ' ἄωρατα μὲ τὸ παράδειγμα.

Δοιπόν!

Ἐνῶ σι' Ἀδώνια δαπανοῦσε τοὺς χυμούς του καὶ τὰ κύτταρά του ὁ Θεόγνης, ὁ συνομήλικός του Λύκιος λάδωνε τὸ δέγμα στήν παλαιστρα, σπούδαζε μουσικὴ κι' ὀλίγη δὰ ρητορικὴ.

Στὰ εἰκοσιπέντε χρόνια του στήν Ἐφεσο μᾶς τίμησε μὲ νίκη ὁ Λύκιος. Ἡ πόλη του τὸ Θεόγνη δὲ θυμᾶται μ' ὄλο πὸν ἢ γενιά του σπέρμα ἀξιῶθηκε ἡμίθεου.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Ω Δ Η

Στὸν Κύπριον Διαγόρα
Πυθιονίκη σὶὸ πένταθλο

Μακαριστὴ ἢ μυριοτραγουδιμένη χώρα
τῆς Κυθῆρης ἢ ἀφροζῶσιτη, πὸν ἰεῖοιο τῆς βλαστᾶρι
πελαγοδρομὸ ἴσσειλε ν' ἀγωνιστῆ γιὰ τὸ κλωνάρι
τῆς δάφνης, πὸν ἢ πωθὴ μιᾶς νέας Πυθίας χλωραίνει τώρα.
Τ' ἀγαλματένιο σου κορμὶ πεντάχινο, ὦ Διαγόρα,
σὰν ἄστρο, κάλλος, νιότη, ἀλκή, ἀρχοντιά καὶ χάρη.
Ἐλαμρες σὰν Ἀπόλλωνας. Ποιὸς θνητὸς νὰ σοῦ πάρῃ
τὴ νίκη ἐσέ, πὸν σὰν θεὸς μᾶς θάμπωσες τὴν ὄρα—
ση; Νά, σὶδὸν Ἀφαλὸ τῆς γῆς, τ' ἀστραφτερὸ τὸ στάδιο,
—μαρμαρωμένον σιῶν αἰῶνων τὴ σιγὴ καὶ λήθη,—
ξάφνω μ' ἔνα λαμπρόκοσμο πάλι ἀναστήθη.
Καὶ ρέκαξαν ἀήτοϊ τοῦ Δία ψηλά, σὶὸ γλανκὸ τ' Ἄδδιο
κι' ὡς οἱ Φαιδριάδες σὶτὴ μυριόστομη τράνταξαν μπόρα
τοῦ ἀλαλαγοῦ τῆς πενταπλῆς σου νίκης, ὦ Διαγόρα.

Κ. Α. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ—ΞΕΝΑΚΗΣ

* Δημοσιεύθηκε στήν «Κυριακὴ τοῦ Ἐλευθέρου Βήματος» μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς νίκης του στοὺς ἀρχαῖκούς ἀγῶνες κατὰ τὴς Δελφικὲς Γιορτὲς τὸ 1927.

HÖLDERLIN

ΣΤΟΝ ΗΡΑΚΛΗ

Μετ. ΚΩΣΤΑ Π. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ

Στὴ μνήμη Διαγόρα Νικολαΐδη

Μὲς τὸν παιδιάτικο ἔπνο μου θαμμένος
κοιτόμουν σὰν τὸ μέταλλο στὴ γῆ
ὅσπου ἄντρας γιὰ τὸν θρόνο μεστωμένος
πλάστηκα, χάρη σὲ σέναν, ὦ Ἡρακλῆ.

Κι' ἔργα μὲ δύναμη κι' ἀντρεία γεμάτα
καθὼς τοῦ Δία τὴν ἀστραπὴν
ἀπὸ τὸ σύννεφο, ποὺ κλεῖ τὰ νιάτα
μέσαθὲ μου πετάγονται μ' ὀρμή.

Κι' ὡς ὁ ἀητὸς τ' ἀητόπουλά του πέρα
σὰν λάμπ' ἢ σπῖθα μὲς τὴν πρώτη τους ματιά
τὰ παίρνει στὸν χαρούμενον αἰθέρα
καὶ σὲ ταξίδια ἀκόμα τολμηρὰ

βρέφος ἀπὸ τὴν κούνια μου μ' ἀρπάξεις
κι' ἀπὸ τῆς μάνας μου τὴ θαλωρὴ
καὶ στῶν πολέμων σου μὲ δοκιμάξεις
τὴν φλόγα, ἡμίθεε, τὴν ἱερή.

Θαρρεῖς, πὼς τᾶρμα, ποὺ ὠδηγοῦσες
μάταια κυλᾶ μου μὲς τὰφτί;
Κάθε βάρος, ποὺ κρατοῦσες
ψηλὰ μοῦ πέταε τὴν ψυχή.

Ὁ μαθητὴς χρέος ἔχει νὰ πληρώνη.
Μοῦ φλόγιζε τὰ στήθια δδυνηρὰ
περήφανο, τὸ φῶς σου ποὺ μὲ ζώνει
χωρὶς νὰ μοῦ χαρίζει τὴ φθορά.

Ὅταν γιὰ τῆς μοῖρας σου τὸ κῆμα
κολυμπιτῆ μου, ψυχρερέ,
δύναμες θεϊκὲς θροφὴ σοῦ ἔδινα
ποῖος τάχ' ἀνάθρεφεν ἐμέ;

Χωρὶς πατέρα ἐμὲ τί μὲ καλοῦσε
ἀπὸ θαλάμι, ποὺ καθόμουν σκοτεινὸ
καὶ γενναῖα μὲ σὲ μ' ἀναμετροῦσε
πρὸς τὸ μεγάλο καὶ θεϊκὸ;

Στὴ θεοζάλῃ τῶν ἀγῶνων ποῖος μ' ὠθοῦσε
σέροντάς με δυνατὰ
καὶ τῶν χειρῶν τὰ κλώνια μοῦ κινούσε
πρὸς στὴν αἰθέρια μέρα, ποὺ φωτᾶ.

Φιλικά τῆ ζωῆ δὲν ἐνοιᾶζόταν
κηπουροῦ χέρι κανενὸς
μὰ ἡ ὀρμὴ μου, ποὺ πετιόταν
ἔφτανε ὅσο κι' ὁ οὐρανός.

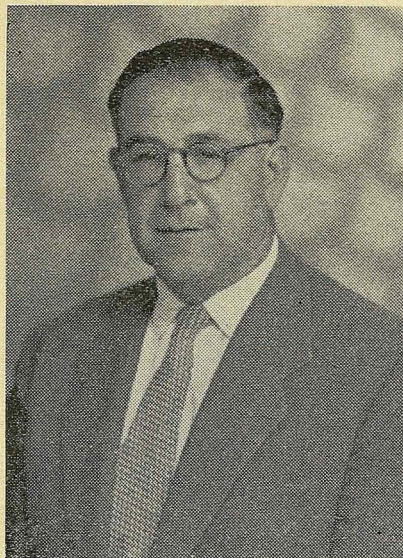
Παραμερίζω, γυνεὶ τὸν Δία
κι' ἐρυνθριῶ μπροστὰ σὲ σέ.
Ὁλυμπος εἶν' ἡ δική σου λεία.
Ἔλα καὶ μοῖρας' τὴν μ' ἐμέ.

Θνητὸς γεννήθηκα στ' ἀλήθεια
μ' ἀθανασίαν ἔχει ὀρκιστῆ
βαθειὰ ἡ ψυχὴ μου μὲς τὰ στήθια
κι' ὅ,τι κατάκτησε κρατεῖ.

ΔΙΑΓΟΡΑΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ Ο ΠΑΓΚΥΠΡΙΟΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΥΘΙΟΝΙΚΗΣ

- 1906 Γεννήθηκε στη Λευκωσία.
- 1924 Παγκυπριονίκης και πρωταθλητής Κύπρου στις ρίψεις και βολές.
- 1926 Πρωταθλητής Έλλάδος στο πένταθλο και δέκαθλο. Μέλος της πρωταθλητικής ομάδας της Γυμναστικής 'Ακαδημίας 'Αθηνών.
- 1927 Νικητής Δελφικών Γιορτών στο πένταθλο και δισκοβολία. Καθηγητής Σωματικής 'Αγωγής στο Παγκύπριο Γυμνάσιο, για περίοδο πάνω από 30 χρόνια. 'Αργότερα μετεκπαιδεύτηκε στο Κολλέγιο Φυσικής 'Αγωγής του Λονδίνου.
- 1928 Μέχρι 1938, προπονητής των αθλητών του ΓΣΠ και των αθλητικών ομάδων του σωματείου «Τράστ».
- 1929 'Ιδρυτής και αρχηγός προσκόπων του Α'

σώματος Λευκωσίας. 'Ιδρυτής κυνηγετικού συλλόγου και το 1965 πρόεδρος της Κυνηγετικής Ένώσεως Λευκωσίας.

- 1930 'Ιδρυτής προσκοπικών και μαθητικών κατασκηνώσεων.
- 1932 'Ιδρυτής του 'Ορειβατικού Συνδέσμου.
- 1935 Μέχρι το 1960 μέλος της δικαστικής Έπιτροπής της ΚΟΠ.
- 1937 Προπονητής των αθλητών και των ποδοσφαιρικών ομάδων του 'Αποέλ.
- 1940 Μέλος του διοικητικού συμβουλίου του ΓΣΠ και αργότερα Πρόεδρος του. Έπληρωσε ταμίας της τοπικής έπιτροπής ΣΕΓΑΣ Κύπρου (ΤΕΣΚ) και μέλος της κεντρικής έπιτροπής του άθλητισμού και σωματικής άγωγής του Έλληνικού Γραφείου Παιδείας.
- 1960 Προϊστάμενος σωματικής άγωγής του ύπουργείου Παιδείας.

ΣΤΟΝ ΟΛΥΜΠΙΟΝΙΚΗ ΜΠΑΡΤΕΛ

Και χιές σάν όλες τις άλλες φορές, πού σιά χέρια μου έπηρεα
για ξεκαθάρισμα τών χαρτιών τών παλιών τούς φακέλους,
τήν εικόνα σου πάλι απ' τó θάνατο τήν ξεχώρισε ή μοίρα.

Πρὶν ακόμα απόκομμα πιάσω,
πρὶν τάνοίξω, ή μορφή σου
ἀναπήδησε πάλι νικητή τών ἀγώνων, Μπαριέλ,
ή κλαμένη.

Στό ζερβό σου τó χέρι τó μετάλλιο τής νίκης
καί νά τó δεξί σου σιά μάτια,
τó στεγνό τó δεξί σου, πού καλύπτει
μιά περηφάνεια θλιμμένη.

Ἀνακρούεται ó ἕμνος τής μικρής σου πατρίδας
καί ή σημαία της ὑψοῦται σιόν ἴστων τής τιμής, πρὸς τιμήν σου.
Κι' εἶναι γι' αὐτὸ πού τά μάτια σου τρέχουνε,
κι' εἶναι γι' αὐτὸ πού τó χέρι σου ἐκάλυψε
τήν παρήφανα θλιμμένη μορφή σου.

Κλαίω μαζί σου κι' ἐγὼ καί τά μάτια μου σκύβω.
Τή μικρή σου πατρίδα σιόν ἀπέραντο σίβο
τηνε βλέπω μεγάλη.

Πρῶτος ἀνάμεσα σέ ὄλους, πού ἐδιδάχτης νά τρέχεις,
ἀφοῦ σιτή μικρή σου, Μπαριέλ, τήν πατρίδα
μεγάλες ἐπιδόσεις δέν ἔχεις;
Κι' εἶν' αὐτὸ πού σέ κάνει νά κλαῖς καί νά σκύβεις
πονεμένα σιτή γῆ τó κεφάλι:
Τό μικρό Λουξεμβούργο, τή μικρή σου πατρίδα
σιόν ἀπέραντο σίβο τηνε βλέπεις μεγάλη.

Στήν ψυχή μου ζεστή θά κρατῶ τή μορφή σου,
φτωχέ μου Μπαριέλ, τήν κλαμένη.
Τώρα πιά θά τó σχίσω τó απόκομμα τάχα
μιά κι' εἶναι οἱ σίχοι μου εἰσῆτοι
για σένα γραμμένοι;

1954

ΔΙΑΛΕΧΤΗ ΖΕΥΓΩΛΗ—ΓΛΕΖΟΥ

ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΗΤΡΙΑΣ

Τυχαίως εἶδα σέ κάποια ἐφημερίδα τή φωτογραφία τοῦ Ὀλυμπιονίκη, σέ ἀγώνισμα δρόμου, Μπαριέλ ἀπό τó Λουξεμβούργο: Τή στιγμή πού ἀνακρούεται ó Ἐθνικός ἕμνος τής πατρίδας του καί ὑψώνονταν ή σημαία της σιόν ἴστω τοῦ Ὀλυμπιακοῦ σταδίου, ó ἀθλητής, κρατῶντας στό ἀριστερό χέρι τó μετάλλιο τής νίκης ἐκάλυπτε σεμνά μέ τó δεξιό τά μάτια του, πού ἔκλαιγαν. Μοῦ ἔκαμε συγκινητικὴ ἐντύπωση ή φωτογραφία καί τήν κράτησα. Κάποτε μοῦ ἐνέπνευσε τó ποίημα. Ἡ συγκίνηση τοῦ σεμνοῦ ἀθλητοῦ γιά τή νίκη καί γιά τήν τιμή πρὸς τή μικρή του πατρίδα ζωντάνευσε ἀνάλογα αἰσθήματα καί σέ μένα γιά τή δική μας μικρή, ἀλλά ἐνδοξη κάποτε καί σιόν ἀθλητισμὸ πατρίδα, τήν Ἑλλάδα.

ΠΙΝΔΑΡΟΥ: ΟΛΥΜΠΙΟΝΙΚΗΣ VII
ΣΤΟΝ ΠΥΚΤΗ ΔΙΑΓΟΡΑ ΤΟΝ ΡΟΔΙΟ

Μετάφραση : ΝΙΚΟΥ ΣΠΑΝΟΥ

Μνήμη Διαγόρα Νικολαΐδη

- Σ τ ρ. α' Σάν τήν φιάλη, πού κάποιος μέ πλούσιο χέρι παίρνοντας,
σάν μέσα βράζει ἡ δρόσος τ' ἀμπελιοῦ,
καί προπίνοντας μέσα στό σπίτι του
γιά τὸ νέο του σπίτι, τήνε δωρίζει στό νέο γαμπρό,
φιάλη ὀλόχρυση τοῦ πλοῦτου κορυφή,
καμάρι τοῦ γλεντιοῦ, κι ἔτσι τὸν γαμπρό του τὸν τιμᾷ
καί μπροστά στοὺς φίλους ζηλευτὸ τὸν κάνει
μέ γάμο ταιριαστό,
- 'Α ν π. α' ἔτσι κι' ἐγὼ νέκταρ χυτὸ, δῶρημα τῶν Μουσῶν,
στοὺς ἀθλοφόρους ἄντρες στέλλοντας,
τῆς ψυχῆς μου ὀλόγλυκο καρπὸ, τιμῶ
τοὺς νικητὲς στὴν Ὀλυμπία καί τοὺς Δελφούς.
Κι' εἶν' εὐτυχῆς πὸν ὥραιες οἱ φήμες τότε ζώνουν·
Ἄλλοτε σ' ἄλλον ζωοδότρα ἡ χάρη
φίχνει τὸ βλέμμα μέ φόρμιγγα γλυκόλαλη
κι αὐλῶν μυριόλαλο κελάδημα.
- 'Ε π. α' Μ' αὐτὸ καί ἴσα τώρα κατέβηκα κι ἐγὼ μέ τὸν Διαγόρα
τραγουδώντας τὴν θαλασσινὴ τὴν Ρόδο, τῆς Ἀφροδίτης κόρη
καί νύφη τοῦ Ἥλιου,
γιά νὰ παινέσω, σάν ἀμοιβὴ γιά τὴν πυγμὴ,
τὸν τίμο μαχητὴ καί πελώριον ἄντρα,
πού δίπλα στὸν Ἄλφειὸ πήρε στεφάνι
καί στὴν Κασταλία πηγὴ κοντά,
καί τὸν πατέρα του Δαμάγητο,
τῆς Δικαιοσύνης τὸν διαλεχτό,
πού νῆσο τριπολίτισσα κρατοῦνε,
μ' ἀργεῖτικο σπαθί, στ' ἀρωγῆρι δίπλα
τῆς Ἀσίας τῆς τρισευγάλης.
- Σ τ ρ. β' Ἄπ' τὴν ἀρχὴ γι' αὐτοὺς, ἀπ' τὸν Τηλέλεμο,
λόγο γνωστὸν ἀγγέλλοντας θὰ δεθῶσω
γιά τοῦ Ἡρακλῆ τὴν παντοδύναμη γενιά·
ἀπὸ πατέρα τὸ παινεύονται
πὼς ἀπ' τὸν Δία ριζοκρατοῦν, κι ἀπὸ μητέρα
πὼς Ἀμυντορίδες εἶναι ἀπ' τὴν Ἀστυδάμεια γεννημένοι.
Ὅμως γύρω στ' ἀνθρώπου τὰ μυαλά
ἄμετρες πλάνες κρέμονται
καί τοῦτο εἶν' ἀδύνατο νὰ βρεῖς,
- 'Α ν τ. β' ἄν ἡ ἄκρα εὐδαιμονία τοῦ τώρα
μέχρι τὸ τέλος στὸν ἄνθρωπο θὰ μείνει.

Τῆς Ἀλκμήνης τὸν νόθον ἀδελφὸν
 μὲ κλῶνο κτύπησε σκληρῆς ἐλιάς
 καὶ σκότωσε, τὸν Δικύμνιο, πού ῥθε
 ἀπ' τῆς Μιδέας τ' ἀνάκτορα στὴν Τίρυνθα,
 ὀργισμένος, αὐτὸς πού κάποτε τὴ γῆν αὐτὴ
 πρῶτος κατοίκησε· τῶν φρενῶν
 οἱ ταραχῆς καὶ τὸν σοφὸν τὸν Ξεπλανοῦν
 κι ἦρθε στοὺς Δελφοὺς χρῆσμὸ νὰ πάρει.

Ἐπ. β'

Κι ὁ χρυσομάλλης Θεὸς ἀπ' τ' ἄδυτο τὸ εὐωδιαστὸ
 τοῦ χρῆσμὸδότησε μὲ πλοῖα νὰ φύγει
 ἀπ' τίς ἀκτὲς τῆς Λέρνης ἴσια,
 πρὸς χώρα θαλασσόβρεχτη, ὅπου κάποτε
 τῶν θεῶν ὁ μέγας βασιλιάς
 μὲ χρυσὲς νιφάδες ἔβρεξε τὴν πόλη,
 ὅταν, μὲ χαλκόπλαστο πελέκι
 καὶ μὲ τὴν τέχνη τοῦ Ἡφαιστου,
 πετάχτηκεν ἡ Ἀθηναῖα στὴν ἄκρα
 τοῦ πατέρα κεφαλὴ κι ἀλάλαξεν ὑπέρμακρη βοή,
 πού μητέρα Γῆ κι Οὐρανὸς τρομάξαν.

Στρ. γ'

Τότε κι ὁ θνητοφωτιστὴς τοῦ Ὑπερίονα γιὸς
 πρόσταξε τ' ἀγαπημένα του παιδιὰ
 τὸ χρέος τοὺς νὰ φυλάξουν:
 νὰ κτίσουν πρῶτοι στὴν θεὰ λαμπρὸ βωμό,
 σεβαστὴ θυσία νὰ θεμελιώσουν
 στὴν κονταρόβροντη παρθένα καὶ στὸν πατέρα,
 γιὰ νὰ τοῦ μαλακώσουν τὴν ψυχὴ
 χαρίσματα κι ἀρετὴ φέρνει στὸν ἄνθρωπο
 τοῦ Προμηθεά ἢ πρόνοη τέχνη.

Ἄντ. γ'

Μὰ κάποτε τῆς λήθης νέφος ἀπροόλεπτο προβαίνει
 καὶ τραβά ἀπὸ τίς φρένες ἔξω
 τὸν ὀρθὸ τὸν δρόμο τῶν πραγμάτων
 κι αὐτοὶ ἔξεχνώντας τὴν σπῆθα τῆς λαμπρῆς τῆς φλόγας
 ἀναβῆκαν καὶ κτίσαν στὴν ἀκρόπολη
 γι' ἀφλογεῖς θυσίες βωμό·
 κ' ὁ Δίας ξανθὸ φέροντας νέφος
 πολὺ πούς ἔβρεξε χρυσάφι.
 Κι ἡ Γλαυκομάτα

Ἐπ. γ'

σ' αὐτοὺς ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους ἔδωσε τὴν πάσα τέχνη
 νὰ κρατοῦν μὲ τὰ καλόμοχθὰ τοὺς χέρια.
 Καὶ γέμισαν οἱ δρόμοι τοὺς μ' ἀγάλματα
 σὰ νᾶναι ζωντανὰ καὶ περπατοῦν
 καὶ βαθιὰ τοὺς ἦρθε δόξα·
 κι ἡ τέχνη γιὰ τὸν φιλόμαθο
 πάντα πῶς μεγάλη κι ἄδολη προβαίνει.
 Τῶν ἀνθρώπων λόγοι παλιοὶ μᾶς ἱστοροῦν,
 πῶς τὴν Γῆ σὰν μοίρασαν ὁ Ζεὺς κι οἱ ἀθάνατοι,
 δὲν φαίνονταν ἀκόμα ἡ Ρόδος

μέσα στο πόντιο πέλαγος και πώς
 μέσ τ' ἄλυμα τὰ βάθη ἦταν κρυμμένη.

Σ τ ρ. δ' Για τὸν Ἥλιο ποὺ ἔλειπε κλῆρο κανέννας δὲ θυμῆθηκε
 κι ἀφήσαν ἄκληρο ἀπὸ χώρα τὸν ἀγνὸ θεό.
 Σὰν τὸ θυμῆθηκαν ὁ Δίας,
 βουλήθηκε νέα νὰ κάμει μοιρασιά,
 μὰ κείνος δὲν τὸν ἀφήσε· βαθιὰ
 μὲς τὴν καθαρὴ τὴν θάλασσα, εἶπε,
 πὼς ἔβλεπε μιὰ γῆ νὰ μεγαλώνει,
 πολύτροφη γιὰ τοὺς ἀνθρώπους χώρα
 κι ὁμορφο λειβάδι γιὰ κοπάδια.

Ἄ ν τ. δ' Κι ἀμέσως πρόσταξε τὴν χρυσοστέφανη
 τῆ Λάχεση τὰ χέρια νὰ σηκώσει
 καὶ τῶν Θεῶν τὸν μέγαν ὄρχο ποτὲ νὰ μὴ πατήσει,
 μὰ μὲ τοῦ Κρόνου τὸ γιὸ νὰ συμφωνήσει,
 σὰν ἡ χώρα στὸν φωτεινὸ αἰθέρα ἀναφανεῖ,
 παντοτινὰ στολίδι γιὰ τὴν κεφαλὴ του νᾶναι.
 Τέλειωσαν καὶ στὴν ἀλήθεια πέταξαν
 οἱ κορυφές τῶν λόγων·
 καὶ βλάστησε ἀπ' τὴν ὑγρὴ τὴ θάλασσα νησί

Ἐ π. δ' καὶ τὸ κατέχει τῶν αἰχμηρῶν ἀκτίνων
 ὁ γεννήτορας γονιὸς κι ὄδηγὸς πυρόπνοων ἵππων.
 Μὲ τὴ Ρόδο κάποτε ἐρωτόσμιξε
 κι ἑπτὰ παιδιὰ γεννήθηκαν, ποὺ πῆραν
 τὸν πάνσοφο τὸ στοχασμὸ
 τῶν παλιῶν ἀνθρώπων ὄλων.
 Κι' ἓνας ἀπ' ὄλους γέννησε τὸν Κάμρο
 τὸν πρωτογέννητον Ἰάλυσο καὶ τὸν Αἰνδο·
 ἀπ' τὸν πατέρα πήρανε καὶ χώρισαν
 σὲ κλήρους τρεῖς τὴν πατρικὴ τους γῆ,
 τίς πόλεις πῶχουν τώρα τ' ὄνομά τους.

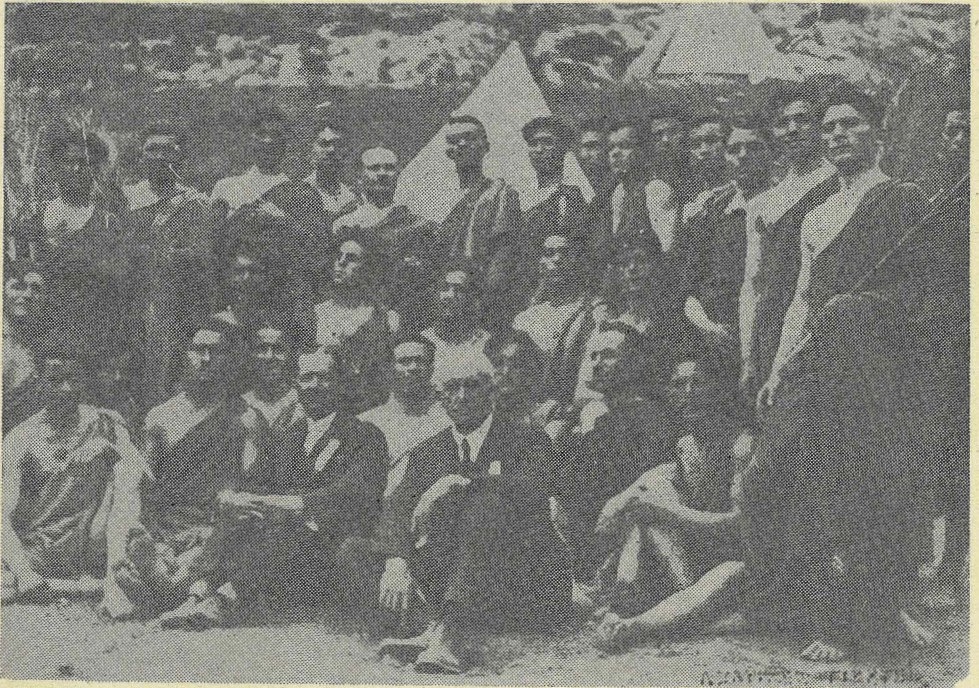
Σ τ ρ. ε' Ἐκεῖ γιὰ τὸν Τληπόλεμο, τῶν Τιρινθίων τὸν ἀρχηγό,
 σὰν σὲ Θεό, στέκονται ξαγορὰ γλυκὰ
 γιὰ τὴν δεινὴ του συμφορὰ
 πλῆθος προβάτων στὸ βωμὸ θυσία
 καὶ κρίσεις γι' ἀγωνίσματα·
 μ' αὐτῶνε τ' ἄνθη δυὸ φορὲς ὁ Διαγόρας
 στεφανώθηκε· κι εὐτυχισμένος, στὸν ἔνδοξον Ἴσθμὸ
 τέσσερεις φορὲς στεφάνια πῆρε
 κι ἄλλες δυὸ, τὴ μιὰ μετὰ τὴν ἄλλη,
 στὴ Νεμέα, καὶ στὴν βραχόκορφη
 ἀκόμα Ἀθήνα.

Ἄ ν τ. ε' Καὶ τ' Ἄργους οἱ χάλκινες ἀσπίδες τὸν γνωρίζουν
 κι οἱ τριτόδες τῆς Ἀρκαδίας καὶ τῶν Θηβῶν
 κι ἡ Πελλήνη ἀκόμα κι οἱ ἔννομοι ἀγῶνες τῶν Βοιωτῶν
 κι ἡ Αἴγινα νικητὴν ἔξι φορὲς:

Ἐ π. ε΄

κι ἐπιγραφή στὰ Μέγαρα τὴν ἴδια φήμη λέγει.
 Ἄλλά, Δία πατέρα, ποὺ κυβερνᾷς τ' Ἀταβυρίου
 τὴν κορυφή, τίμα τοῦ ἕμνου τὸν Ὀλυμπιόνικο θεσμό
 καὶ στὸν ἄντρα, ποὺ πέτυχε τὴν ἀρετὴ μὲ τὴν πυγμή,
 δῶσε χάρη σεβασμοῦ νὰ χαίρεται
 ἀπὸ συμπολίτες κι ἀπὸ ξένους·
 ἀφοῦ τὸν ἀντίθετο τῆς ὕβρης δρόμο περπατεῖ
 κι ἔμαθε ὅσα φρένες συνετὲς γονιῶν,
 ποὺ ἀπὸ ἀγαθοῦς γεννήθηκαν, σοφὰ τὸν ἐδιδάξαν.
 Μὴ κρύβεις τὴν φήμη ἀπ' τοῦ Καλλιάνακτα τὴ γενιά.
 Μὲ τῶν Ἐρατιδῶν τίς Χάρμιτες γλέντια
 γεμίζουνε τὴν πόλιν· τὴν ἴδιαν ὥρα
 ἄλλα κι ἀπ' ἄλλου φυσήματα τ' ἀνέμου πνένε.

(Ἡ μετάφραση ἔγινε μὲ βάση τὸ κείμενο τῆς Ὁξφόρδης).

Οἱ ἀθλητὲς στὰ Πύθια (1927) τῶν Δελφικῶν Γιορτῶν, μὲ στεφανωμένους τοὺς πυθιονίκες. Ἀνάμεσα στοὺς πυθιονίκες ὁ Διαγόρας Νικολαΐδης.

ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

(ραδιοφωνική παρουσίαση)*

Στή λογοτεχνία κάθε τόπου υπάρχουν οι δημιουργοί κι' οι συντηρητές. 'Η ομάδα των δημιουργών δουλεύει τὸ λόγο κοιτάζοντας νὰ βρῆ κάποιες καινούριες πλευρὲς τοῦ τόπου καὶ νὰ τὶς ἐκφράσῃ, νὰ τὶς κἀνῃ ἀπὲς γιὰ τὸ πολὺ κοινὸ πὸν τὶς διασθάνεται μὰ δὲν τὶς κατέχει σὲ ὅλο τὸ πλάτος καὶ τὸ βάθος. Οἱ συντηρητὲς κρατᾶνε ψηλά μιὰ παράδοση σὰ θεματοφύλακες, τονώνοντάς την μὲ νέες προσφορὲς πὸν ξυπνοῦν τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν ἐκτίμηση τοῦ κοινοῦ. Δὲν εἶναι ὅμως σπάνιοι κι' οἱ λογοτέχνες πού, ἐνῶ συντηροῦν παράδοση, ταυτόχρονα δημιουργοῦν, ἔστω κι' ἂν δὲν ἀνοίγουν ἀπολύτως καινούριους δρόμους. Στὴν τρίτη αὐτὴ περίπτωση σ' ἄλλο ὑπερισχύει ἡ ιδιότητα τοῦ συντηρητῆ καὶ σ' ἄλλο ἡ ιδιότητα τοῦ δημιουργοῦ. 'Αλλὰ στὰ μάτια τῶν εἰδικῶν καὶ τοῦ κοινοῦ συχνότατα δὲν γίνεται διαχωρισμὸς μὲ βάση τὴν ὑπερισχύουσα ιδιότητα.

'Ο Πέτρος Χάρης ἀνήκει ἀκριβῶς στὴν τρίτη αὐτὴ κατηγορία τῶν λογοτεχνῶν. 'Η συμβολή του στὴ συντήρηση μιᾶς νεοελληνικῆς παράδοσης στὸ λόγο κι' ἡ συνδύλιση τῆς δημοσιογραφικῆς φλόγας σὲ νέους καὶ παλιούς μὲ τὸν καθοδηγητικὸ ρόλο πὸν ἀνέλαβε τόσες δεκαετηρίδες στὴ «Νέα Ἑστία» καὶ στὸν ἡμερήσιο τύπο (κυρίως ὅμως μὲ τὴ «Νέα Ἑστία») τὸν κηρύσσουν δίκαια στὴν πρώτη γραμμῆ. 'Αλλὰ καὶ στὸν πεζὸ λόγο δημιούργησε, μὲ τὸ διήγημα, τὸ δοκίμιο καὶ τὸ ταξιδιωτικὸ. Τὸ διήγημά του, πὸν ἀναφέρεται κυρίως στὸν ἀθηναϊκὸ χωρὸ, ἀσχολεῖται ἀποκλειστικὰ μὲ τὴν ἀστικὴ τάξη, προπαντὸς τὴ μικροαστικὴ. Κοιτάζει τὴ ζωὴ τῆς πόλης ἀπὸ πολλὲς πλευρὲς. Οἱ χαρακτῆρες, πὸν περιγράφει μὲ τὴν ἔκθεση τῶν πράξεών τους, εἶναι οἱ καθημερινοί, αὐτοὺς πὸν συναντᾶς στὸ κάθε σου βῆμα. Συχνότατα μ' εἶνα μικρὸ ἐπεισόδιο κτίζεται τὸ διήγημα καὶ φωτίζεται σχεδὸν ὀλοκληρωτικὰ ὁ χαρακτήρας. Φέρνω ἕνα παράδειγμα: σ' ἕνα διήγημά του βλέπει ὁ σύζυγος τὸ θερμόμετρο, πὸν δείχνει

τὸν ὑψηλὸ πυρετό, γιὰτὶ δὲν ρίξανε τὸν ὄδρα-γυρο, ἀναθυμᾶται τὴν ἀρρώστεια τῆς γυναίκας του, πὸν τὴν ὀδήγησε στὸ θάνατο κι' ἔγινε ἡ ταφὴ τῆς ἀκριβῶς πρὶν λίγη ὥρα. 'Ο φαρμακοποιὸς στὸ διήγημα «Μιά ἐγγραφή» βρίσκει μιὰ ἀπόδειξη ἐγγραφῆς του σὲ θρησκευτικὸ σύλλογο κι' εἶνα μᾶτσο προσκλήσεις ἀπὸ τὸ σύλλογο αὐτό. Τὸ εὔρημά του τὸν φέρνει πίσω στὰ χρόνια τὰ παλιὰ. 'Αναπολεῖ, συλλογίζεται, μετᾶ τὸ πόσα χρόνια διάβηκαν. 'Εδῶ ἀκριβῶς βρίσκεται ἡ τέχνη τοῦ Χάρη. 'Απ' τὸ μικρομικρὸ κι' ἀσήμαντο δημιουργεῖ προεκτάσεις στὸ χρόνο καὶ βαθὺ συναίσθημα. Τὸ φωνακτὸ δραματικὸ στοιχεῖο τῆς ζωῆς δὲν τὸ ἀφήνει σὲ πρῶτο ἐπίπεδο. Μὲ μαστοριά τὸ βάζει πρὸ πίσω, ἀλλὰ ἡ ἐντύπωση ἀπὸ αὐτὸ μένει μέσα σου περισσότερο χρόνο· δὲν εἶναι μιὰ ταραχὴ σὲ κορύφωση πὸν σὲ ξεθυμαίνει... Οὔτε παίρνει τάχα ἐπίσημα καὶ σημαντικὰ γεγονότα γιὰ νὰ σὲ ἀφαράσῃ καὶ νὰ σοῦ ἐπιβληθῆ ἔξαρχῆς μὲ τὸ ἴδιο τὸ θέμα παρὰ μὲ τὴν ἐξέλιξη καὶ τὴν κατάληξη. Καὶ στὸ δοκίμιό του ὁ Πέτρος Χάρης διαλέγει θέματα, νεοραλικά γιὰ τὴ λογοτεχνία μας κυρίως, πὸν ἀποτελοῦν πάντοτε τὴν οὐσία τοῦ νεοελληνικοῦ λόγου. Δὲν παίρνει σπάνιες περιπτώσεις μὲ περιορισμένο ἐνδιαφέρον κι' ἔξω τῆς νεοελληνικῆς παράδοσης. Καὶ δὲν τὶς ἐκτυλίσσει κατὰ δαιδαλώδη τρόπο μπροστὰ στὰ μάτια μας γιὰ νὰ μᾶς ἐκπλήξῃ. 'Εχει πέρα γιὰ πέρα τὴν αἴσθηση τοῦ οὐσιαστικοῦ καὶ νοιώθει τὴν εὐθύνη τοῦ πνευματικοῦ ὁδηγοῦ. Γι' αὐτὸ μιλά καθαρά, ἄφοβα καὶ συστηματικὰ. Οἱ ἀλόψεις του γιὰ τοὺς νεοέλληνες πεζογράφους ἀποτελοῦν πραγματικὰ καθοδηγητικὰ στοιχεῖα κι' ἐξαιρετικὲς εἰσαγωγὲς γιὰ μνημένους κι' ἀμήτους στὴν νεοελληνικὴ λογοτεχνία. Στὸ δοκίμιο, νομίζω, ὁ Χάρης ἔδωσε ἕνα δυναμικὸ παρὸν ἀπ' τὰ πρὸ ὑπολογίσιμα στὰ σύγχρονά μας γράμματα. Μερικοὶ μάλιστα σύντομοι χαρακτηρισμοὶ του γιὰ πρόσωπα καὶ κείμενα κατόρθωσαν νὰ γίνουν ἀφορισμοὶ γιὰ τὴ νεοελληνικὴ πνευματικὴ κίνηση. Φέρνω παράδειγμα τὸν χαρακτηρισμὸ του γιὰ τὸν 'Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη. Αὐτοὶ ὅμως οἱ ἀφορισμοὶ καὶ χαρακτηρισμοὶ δείχνουν πόσο βαθιὰ εἰσέδουσε στὰ κείμενα ὁ Χάρης, μὲ πόση προσοχὴ τ'

* Μεταδόθηκε ἀπὸ τὸ Ραδιοφωνικὸν Ἱδρυμα Κόπρου στὶς 7 Ἰουνίου 1968 (β' πρόγραμμα).

ἀνέταμε καὶ τὰ ἐξέτασε ὥστε νὰ φτάσει σὲ ἀδιάσειστα συμπεράσματα.

Ἄλλὰ καὶ τὸ ταξιδιωτικὸ τοῦ Πέτρου Χάρη κατέχει σήμερον ἴσως τὴν πρώτην θέσιν. Ἀσφαλῶς δὲν ὑποτιμῶ τὴν ἀξίαν τῶν ταξιδιωτικῶν κειμένων τοῦ Ζαχαρία Παπαντωνίου, Κώστα Οὐράνη καὶ Νίκου Καζαντζάκη. Τὸ ταξιδιωτικὸν τοῦ Πέτρου Χάρη ἔχει μὴ ἄλλη γραμμὴ, ἔνα ἄλλο στόχο καὶ κατὰ κάποιον τρόπο ἀνθολογεῖ ὅσα συνισταμένη ἀπὸ τὴν τέχνη τῶν τριῶν αὐτῶν, ἀποτελώντας τὸν τέταρτον κλασσικὸν τῆς νεοελληνικῆς μας ταξιδιωτικῆς λογοτεχνίας. Μόνον ἡ ἀρχὴ τοῦ Χάρη πῶς μὲ τὸ ταξίδι ἀνακαλύπτεις τὸν ἑαυτὸ σου φτάνει γιὰ νὰ σὲ βεβαιώσῃ πῶς ἡ ἐντύπωσίν του, πού διοχετεύεται στὸ ταξιδιωτικὸν κείμενον, μοιάζει σὰν ψυχικὸ καὶ πνευματικὸ ἀπόσπασμα, κάτι τὸ λαμπικαρισμένον καὶ καθαρόν. Τὸ δέχεται. Κι' ἀνοιγῆς φτερὰ ἀκολουθῶντας καὶ παρακολουθῶντας τοὺς δρόμους ὅπου σὲ ὀδηγοῦν οἱ γραμμὲς του. Καὶ οὐσιαστικὰ στοιχεῖα γνώσης καὶ ζωῆς βρίσκεις μὲ τὴν περιγραφὴν του. Τοῦτα ὅμως δὲν παραθέτονται σὰν δημοσιογραφικὴ πληροφορία ἢ σὰ μάθημα καὶ διδασκαλία ἱστορίας. Εἶναι ζυμωμένα μέσα στὸ σύνολον κι' ἐξυπηρετοῦν τὸ σύνολον, σχεδὸν δὲ μπορεῖς νὰ τὰ ἀπομονώσῃς.

Ἄλλὰ καὶ τὰ σύντομα δοκιμακὰ του σημειώματα κι' ἄρθρα στὴ «Νέα Ἑστία» καὶ μερικὲς παρατηρήσεις του στὰ βιβλιοκριτικὰ του στίς ἐφημερίδες πρέπει νὰ ὑπολογιστοῦν καὶ νὰ σχολιαστοῦν. Μὲ τὸ σύντομον λόγον ἐδῶ δείχνει δρόμους καὶ καταστάσεις, σχολιάζει κινήσεις παλιῆς καὶ σύγχρονης, ξυπνᾷ κοιμισμένα ἐνδιαφέροντα γύρω ἀπὸ θέματα καὶ προβλήματα. Αὐτὴ ἡ δράσις του μαζί μὲ τὴν ἐπιλογήν, πού κάνει γιὰ δημοσιεύσεις στίς σελίδες τῆς «Νέας Ἑστίας», τὸν κατατάσσει στὴν πρώτη γραμμὴ τῶν πνευματικῶν ὀδηγῶν. Δὲν προσχώρησε ὁ ἴδιος στὰ καινούρια ρεύματα τῆς τέχνης. Κρατᾷ μὴ ἰσορροπία ὅμως στίς σελίδες τῆς «Νέας Ἑστίας» ἀνάμεσα στὰ παλιὰ καὶ τὰ καινούρια. Δὲν περιφρονεῖ τὰ παλιὰ, τὴν παράδοσιν, ἀλλὰ

δὲν ἀπορρίπτει τὰ σύγχρονα, ἀρκεῖ τοῦτα τὰ σύγχρονα νὰ τὸν ἱκανοποιοῦν αἰσθητικῶς. Αὐτὴ ἡ μέσις ἢ χρυσὴ γραμμὴ ὠφέλησε τὰ γράμματα μας. Δὲν πρόβαλε καινούριες κινήσεις κατὰ τὴν ἔξαλλήν τους περίοδον, πού τὴν χαρακτηρίζει πολὺ ἀκάθαρτον ὕλικόν, δηλ. καλὰ στοιχεῖα καὶ πολλὰ κατώτερα. Ἄφηνε νὰ διαχωριστοῦν τὰ ὑγιῆ ἀπὸ τὰ κατώτερα καὶ φολοξενούσας τότε τοὺς ἐκπροσώπους ἢ τὰ κείμενα μὲ τὸ ὑγιὲς στοιχεῖον. Ἐπίσης δὲν ἀπόκλεισε ἀπὸ τὴν σελίδος τῆς «Νέας Ἑστίας» τὴν ξένη δημιουργίαν τῆς ὁποίας ἐποχῆς, σχολῆς ἢ ἔθνους. Διάλεγε τοὺς συνεργάτας του μὲ προσοχήν. Γιὰ ὅλ' αὐτὰ θάρρεπε νὰ τύχῃ ὑψηλῶν τιμῶν, γιὰτὶ σ' ἐμᾶς ὅλους ἔχει ἀπὸ καιρὸ ἐπιβληθῆ ὡς ὀδηγός, μὲ τὴν εὐρύτατην σημασίαν τῆς λέξεως.

Ἄς χαρακτηρίσουμε σύντομα μερικὰ ἀπὸ τὰ βιβλία του, εἰδικῶς τὴν συλλογὴν διηγημάτων, μὴ καὶ ἡ πρόθεσις τῆς παρουσίας αὐτῆς εἶναι ἡ ἀνάγνωσις διηγημάτων.

«Ἡ τελευταία νύχτα τῆς γῆς» (1924), νουβέλλα (καὶ ἄλλα διηγήματα) ὅπου δείχνονται οἱ ἀντιδράσεις στὸ φοβερὸν αὐτὸ γεγονός. Ἡ συλλογὴ αὐτὴ ἀξιῶθηκε τρεῖς ἐκδόσεις. «Ὁ μακρινὸς κόσμος» (1944) ἀποτελεῖ μὴ συλλογὴ λυρικῶν ψυχογραφιῶν μὲ ἀναδρομὴν στὸ παρελθόν. «Τὰ φῶτα στὸ πέλαγος» (1958) συνεχίζουν τὴν ἀναδρομὴν στὸ παρελθόν μὲ ἀντιπαροβολὴν πρὸς τὴν τρέχουσαν πραγματικότητα. «Ὁ δρόμος 100 μέτρα» (1962) εἶναι ἔνα ἀπάνθισμα διηγημάτων τοῦ Χάρη πού περιλαμβάνονται σὲ προηγούμενες συλλογὰς. Τὸ κυκλοφόρησαν οἱ ἐκδόσεις «Γαλαξία». Τὸ «Ὅταν οἱ Ἅγιοι κατεβαίνουν στὴ γῆ» (1965) συγκεντρώνει πολλὰ ἀπὸ τὰ δοκίμια πεζογραφικὰ στοιχεῖα τοῦ Χάρη. Θέματα θεσμὰ σύγχρονα μὲ παγκόσμιον ἐπέκτασιν, πού ἐπεξεργαστήκανε ἀπὸ τὸν συγγραφέα μὲ τὸν πιὸ λιτὸν τρόπον. Ἀπὸ αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν συλλογὴν θ' ἀκούσετε τὸν ἴδιον τὸν συγγραφέα καὶ τὴν ἠθοποιὸν Ἑλένην Κυπραίου νὰ σᾶς διαβάσῃ τὸν κεντρικὸν πυρῆνα μερικῶν διηγημάτων.

ΟΙ ΠΡΑΣΙΝΟΙ ΚΙ ΟΙ ΚΟΚΚΙΝΟΙ

Νόμιζες πώς κατέβαινε ή μισή 'Αθήνα και πώς ανέβαινε ό μισός Πειραιάς. Στο σταθμό του Φαλήρου, έφταναν τὰ τραίνα παραφορτωμένα, άδειαζαν, γρήγορα έφρευγαν και πάλι γρήγορα γύριζαν για να φέρουν κι άλλους 'Αθηναίους κι άλλους Πειραιώτες, που πήδαγαν από τὰ βαγόνια, ανέβαιναν και κατέβαιναν με βήμα άνοιχτό τή γέφυρα του σιδηροδρόμου κ' έπειτα έκαναν μιá πυκνή ούρα που θύμιζε μεγάλη συλλαλητήρια τής 'Αθήνας σε παραμονές έκλογών. Κανείς δέ μιλάγε, κανείς δέν είχε περιέργειες, κανείς δέν έκανε έρωτήσεις, μόνο όλοι κοίταζαν να μη ξεμακρύνουν από τή συντροφιά τους, να μη χαθούν μέσα στο πλήθος, και βάδιζαν κοντά-κοντά, δεμένοι ό ένας με τόν άλλον, με βαρύ περπάτημα που έσπρωχνε, που άνοιγε χώρο, συλλογισμένοι, σχεδόν άγριοι, σαν άρχαίες φάλαγγες που πήγαιναν να δώσουν σκληρή μάχη.

Δέν ήταν πολλή ή άπόσταση από τó γήπεδο που θα γινόταν ή μεγάλη ποδοσφαιρική συνάντηση τής χρονιάς. Και στη μέση του δρόμου άκούστηκαν οι πρώτες ιαχές. Σημάδι πώς είχαν άρχίσει, πώς ζύγωνε ή στιγμή που θ' άρχιζε ή μάχη.

—Τέσσερις παρά έντε! κοίταξε τó ρολόι της ή μικρή Άννα, που είχε πολλούς λόγους να βεβαιωθεί από τήν άρχή στη συνάντηση των πράσινων και των κόκκινων.

—Τέσσερις παρά τρία! τής είπε ό 'Αλέκος, που ήθελε να είναι ό συνοδός της μέσα στην παρέα.

—Τέσσερις παρά δύο! φώναξε ή 'Αλίκη σαν τρομαγμένη και σαν ένοχη.

—Τέσσερις παρά τέσσερα! έλεγε τó ρολόι του Γιώργου, που έκανε τόν άρχηγό τής συντροφιάς.

"Άλλα τρία ρολόγια, άλλες τρεις φωνές, ό Πέτρος, ή Μαρία, ό 'Αντώνης, κι όλοι μαζί ένα βήμα, ένα σώμα. Κ' οι ιαχές άκούγονταν όλοένα και πιο δυνατές και γίνονταν άνεμος που σήκωνε τó πλήθος και τó πήγαινε με τó ρυθμό που δευτερόλεπτο στα τσιμεντένια τείχη που έζωναν τó εύρύχωρο γήπεδο.

Πίσω τους ή θάλασσα ήταν καταγάλαη, με λίγες άσπρες νταντέλες, θάλασσα άνοιξιάτικου άπομεσήμερου μ' άλαφρό άεράκι, σου χαμογελούσε, σε καλούσε. Μα κανείς δέν τήν είδε, κανείς δέν τής έριξε ούτε μιá ματιά. "Όλοι είχαν καρφωμένα τα μάτια στα ψηλά τσιμεντένια τείχη και δέν άνάσταναν, δέν πρόσεχαν άλλο τίποτα, μόνο άγωνίζονταν να φτάσουν, να προφτάσουν, να περάσουν τήν πύλη, που από μακριά έβλεπαν πώς θα μεγάλωνε τήν καθυστέρηση τους. Τήν φρουρούσαν άστυφύλακες και άνθρωποι του γήπεδου κ' έκαναν έλεγχο στα εισιτήρια και δέν άφηναν πολλούς - πολλούς μαζί να περάσουν.

'Ανέβηκαν δυό - δυό τὰ σκαλοπάτια, βγήκαν στις άπάνω θέσεις του σταδίου, περιέμεναν τó συνωστισμό που είδαν, δέν ξαφνιαστήκαν, άθησαν όπου βρήκαν χώρο για όλη τή συντροφιά και σκούπισαν τὰ ιδρωμένα τους πρόσωπα. 'Ησύχασαν. "Όλα ήταν έτοιμα και παντού ή άναμνη τής μάχης. Είχαν σταματήσει οι φωνές, άρχαίες πια ήταν και οι μετακινήσεις στις θέσεις.

'Ό στίβος άπλωνόταν άδειος, καθαρός, χαραγμένος με δυνατές άσπρες γραμμές όπως όριζει τó παιχνίδι, και με δυό μεγάλα ξύλινα Π στις άκρες του, που θα τὰ φρουρούσαν σε λίγο έντεκα πράσινοι παίχτες από δω κ' έντεκα κόκκινοι από κει. Μόνο στις τέσσερις γωνίες του σταδίου, ψηλά, σαν σε προμαχώνες, μεγάλες σημαίες με τὰ χρώματα των δύο ποδοσφαιρικών ομάδων έπαιζαν με τόν μπάτη που είχε δυναμώσει, κοίταζαν τή θάλασσα και τής φώναζαν: «"Αρχισες ν' άγριεύεις, να σηκώνεις κύματα. Μα έλα πιο κοντά να δεις τί φουετούνα θα σηκωθεί σε λίγο εδώ!»

Δέν έμενε να προετοιμαστεί άλλο τίποτα και ήρθε ή κρίσιμη στιγμή. "Άνοιξε ένα κομμάτι γής στην άκρη του στίβου και σαν από καταπαχή ξεπετάγονταν μ' άλαφρό πήδημα ένας - ένας οι παίχτες. Πρώτα οι πράσινοι, έπειτα οι κόκκινοι, και μαζί τους ό ξένος διατη-

της κι άλλος ένας, πού πρέπει νά ήταν βοηθός του. Τότε φάνηκε πόσο δίκιο είχαν οι σημαίες όταν καλούσαν τή θάλασσα νά πλησιάσει. Ἐκείνη ἡ πηχτή μαυρίλα πού σκέπαζε τὸ στάδιο σέ ὅλες του τὶς πλευρές, κινήθηκε σάν ἓνα σῶμα, ἔγινε ἓνα στήθος κ' ἓνα στόμα κ' ἔβγαλε φωνή πού ἦταν χαρὰ καὶ τρόμος, δύναμη καὶ ἀπειλή. Τὸ πλῆθος κάνει μὲ πολλοὺς τρόπους αἰσθητὴ τὴν παρουσία του. Καὶ στὸν ἀνοιχτὸ χῶρο μπορεῖ νάχει ὄγκο πού νά σὲ τρομάξει. Τοῦτο ὅμως τὸ πλῆθος δὲν εἶναι τὸ πῶ ἐπικίνδυνο. Ὅταν πολὺ ζοριστεῖ, ἔχει ὅλες τὶς πόρτες ἀνοιχτές, ἀλλάζει κοίτη σάν ποτάμι πού βρῆκε ἐμπόδιο κι ἀνοίξε ἄλλο δρόμο, συχνά παίρνει τὸ θυμὸ του καὶ φεύγει, γιὰ νά πλημμυρίσει ἄλλο χῶρο, γιὰ ν' ἀφήσει ἄλλοῦ κι ἄλλιῶς νά ξεσπάσει ὁ θυμὸς του. Ὅμως σ' ἓνα στάδιο, ζωσμένο ἀπὸ τόσο ταμμένο, τὸ πλῆθος ἀγριεῖει πὸ πολὺ, ὅπως τὸ ζῶο πού βλέπει πῶς δὲ γίνεται νά ξεφύγει ἀπὸ πουθενά, καὶ δὲ δειλιάζει οὔτε μπροστὰ στὸ αἷμα. Καὶ μόνο ὅποιος ἔχει δεῖ τὴν εἴσοδο τοῦ ταύρου σὲ ἀρένα, μπορεῖ νά καταλάβει πῶς ἀλλάξαν, πῶς μούγκρισαν οἱ πριάντα χιλιάδες ἄνθρωποι ὅταν φάνηκαν οἱ πράσινοι κ' οἱ κόκκινοι φανέλες καὶ ζωντάνεψε ὁ στίβος ἀπὸ τὰ χρώματά τους. Πρῶτα ἕνας ἀτέλειωτος ἀλαλαγμός, ἕνας κεραννὸς ἀπὸ κερανγές, ἔπειτα χαιρетиμοὶ καὶ προστάγματα σὲ κάθε παίχτη.

— Σφιχτὸ παιχνίδι, Παρασκευᾶ!

— Νὰ σὲ δῶ σήμερα, Θανάση!

— Γρήγορο παιχνίδι, Κυριάκο, γρήγορο καὶ τεχνικό!

— Ἀπὸ σένα, Σπύρο, περμένο τὸ πρῶτο γκολ, ἀπὸ σένα!

Ἔγιναν τὰ συνηθισμένα μὲ τὸ νόμισμα, — κορώνια ἢ γράμματα ποὺς θ' ἀρχίσει τὸ παιχνίδι, — μοιράστηκαν οἱ παίχτες, πήραν τὶς θέσεις τους, οἱ τεματοφύλακες στάθηκαν στὴ μέση κ' ἓνα - δυὸ μέτρα πρὶν ἀπ' τὰ πελώρια Π, κι ὁ στίβος γέμισε πάπαρουνες καὶ πράσινα φύλλα. Ὁ διαιτητὴς ἔριξε γύρω - γύρω μὰ ματιά, κοίταξε τὸ ρολόι του, κοίταξε καὶ τὸ μεγάλο ρολοὶ τοῦ σταδίου καὶ σφύριξε.

Οἱ πράσινοι μὲ μὰ γρήγορη πάσα ἔκαναν τὴν πρώτη εἰσβολὴ στὸ χῶρο τῶν κόκκινων, ἢ μάλια αἰσθάνθηκε ἐπιδέξια πόδια, πῆγε, ἤρθε, κυκλώθηκε μὰ στιγμή ἀπὸ τέσσερις. Ἦταν στὰ πόδια ἑνὸς πράσινου ἄσου πού μὲ μικρὰ βήματα καὶ μὲ ὠραίους ἐλιγμούς κράταγε τὸ παιχνίδι στὴ μέση τοῦ στίβου, ἄλλοι δυὸ πράσινοι περιέμεναν τὴ μπάλα νὰ τὴν περάσουν σὲ ἄλλους, νὰ τὴν φέρουν κοντὰ στὸ ἀντίπαλο τέμα, μὰ δυὸ κόκκινοι δὲν τὴν ἄφηναν νά φύγει ἀπὸ τὸν πράσινο ἄσο, ἦταν ἔτοιμοι νά ὀρμήσουν, νά ἐμποδίσουν, νά πάρουν τὴ μπάλα στὰ δικὰ τους πόδια καὶ νά κάνουν τὸ δικὸ τους παιχνίδι. Καὶ δὲν ἄργησαν νά ὀρμήσουν. Ὁ ἕνας ἔχασε τὴν ὑπομονή του κ' ἔκαμε ἓνα μικρὸ πήδημα γιὰ νά βρεθεῖ ἀνάμεσα στοὺς πράσινους, ὁ ἄλλος δὲν κρατήθηκε κ' ἔσπρωξε λίγο τὸν πράσινο πού ὄλο μπροστὰ του ἦταν. Κι ὁ διαιτητὴς εἶδε καὶ σφύριξε ἀμέσως. Τὸ παιχνίδι σταμάτησε, οἱ παίχτες τραβήχτηκαν, οἱ κόκκινοι πού εἶχαν κάνει τὸ λάθος πειθάρχησαν, ὁ διαιτητὴς κανόνιζε πῶς θὰ χτυπήσουν οἱ πράσινοι τὴ μπάλα ἀπὸ κεῖ πού ἔσπρωξε ὁ ἕνας παίχτης τὸν ἄλλον, μὰ οἱ κόκκινοι, σ' ὅλες τὶς κερκίδες, ἀπάνω καὶ κάτω, δὲν ἦταν σύμφωνοι, φώναζαν, διαμαρτύρονταν, ἀπειλοῦσαν:

— Δὲν ἔσπρωξε, δὲν ἔσπρωξε!

— Ἀς μὴν ἔκανε ψιλὸ γαζί!

— Ἀς ἀνοίγει τὸ παιχνίδι τῆς ἡμαγῆ!

— Γιατί ἦταν «μαμὴ» ὁ πράσινος ἄσος; Στὸ τέλος τοῦ παιχνιδιοῦ τὸ κατάλαβαν ὄλο.

— Νὰ τ' ἀφήσετε αὐτά! Σᾶς ἔξερουμε, σᾶς μάθαμε πιά!

Ἦταν ἡ φωνὴ τῆς μικρῆς Ἄννας. Δὲν τῶρυβε: ἔπαυε μὲ τοὺς κόκκινους. Καὶ δὲν παραδεχόταν τὸ λάθος.

— Πάντα τὰ ἴδια κάνει τὸ γουρούνι! τῆς εἶπε ὁ Ἀλέκος, πού ἤξερε τὴ συμπάθεια τῆς Ἄννας γιὰ τὸν παίχτη πού ἔσπρωξε καὶ βρῆκε ἀφορμὴ νά ξεσπάσει.

Ἦ Ἄννα τοῦριξε ματιὰ πού περιφρονοῦσε κ' ἔσφαξε, δὲν τοῦ ἀπάντησε. Μόνο εἶπε στὴν Ἀλίχη:

—“Έλα ν’ αλλάξουμε θέση!

Και κινήθηκε νά σηκωθεί. Μά ὁ Ἄλέκος ἔγινε σκληρός συνοδός, ἄπλωσε τὸ χέρι του καὶ τὴν κάρφωσε στὴ θέση της, κοντὰ του.

Γρήγορα προχώρησε τὸ παιχνίδι. Χτύπησε τὴ μπάλα ὁ ἀρχηγός τῶν πράσινων, οἱ κόκκινοι εἶχαν ἄμυνα καλὴ, οἱ ἕλιγμοὶ ξανάρχισαν, οἱ πάσες ἔγιναν πὺ γρήγορες, πὺ ἐπικίνδυνες. Ἐνας κόκκινος ἄφησε καὶ τοῦφυγε μὴ εὐκαιρία καὶ τοῦ φώναξαν ἀμείλιχτοι ἀπὸ τίς κερκίδες:

—Κοιμάσαι, Πανταζόπουλε! Ξύπνα καὶ σᾶς φάγανε!

Λάθη ἔκαναν κ’ οἱ πράσινοι. Καὶ σὲ μὴ δύσκολη στιγμή, ὁ φημισμένος παίχτης ποῦ κράταγε τὴν ἄμυνα πρὶν ἀπὸ τὸν τερματοφύλακα, δὲ βρέθηκε στὴ θέση του. Οἱ πράσινοι τῶν κερκίδων τρώμαξαν, γούρωσαν τὰ μάτια τους, τοῦ φώναξαν:

—Κουνήσου, Κασμίδη! Ποδάγρα ἔπαθες;

Εἶχε περάσει ἓνα τέταρτο. Τὸ πείσμα μεγάλωνε, οἱ κόκκινοι δὲν εἶχαν συνοχή, οἱ πράσινοι ἦταν μουνδιασμένοι. Ὁ διαιτητὴς ἔκανε πὺς δὲν εἶδε μερικὲς μικροπαρατυπίες. Ξαφνικά, μεγάλη φουρτούνα σηκώθηκε στὶς κερκίδες. Κραύγαξαν οἱ φίλοι τῶν πράσινων:

—Χέρι! χέρι!

Εἶχαν γίνε ἀπειλητικοὶ καὶ ἀπαιτοῦσαν νά σταματήσῃ τὸ παιχνίδι. Μά ὁ διαιτητὴς δὲ σφύριζε. Δὲν εἶχε δεῖ κόκκινο παίχτη νά χτυπήσῃ τὴ μπάλα μὲ τὸ χέρι του. Τότε σηκώθηκαν δέκα - δεκαπέντε μαζί, φώναξαν, κούναγαν τὰ χέρια τους κ’ ἔκαναν νά κατέβουν, νά ὀρμήσουν, νά πηδήσουν στὸ στίβο. Σηκώθηκαν κι ἄλλοι τόσοι φίλοι τῶν κόκκινων, φώναξαν κι αὐτοί, ἀπειλοῦσαν κι αὐτοί, κι ὁ θυμὸς τους ἔμοιαζε μὲ σπάθα ποῦ πέφτει σὲ σανό. Ἐκανε νά κατέβῃ κ’ ἡ Ἄννα.

—Στὴ θέση του! πρόσταξε ὁ Ἄλέκος.

—Οἱ λούστροι! ξέσπασε ἡ Ἄννα κ’ ἔμεινε κοντὰ στὸν Ἄλέκο.

Ἐτομη ἦταν τώρα νά κατέβῃ κι ὀλόκληρη κερκίδα. Μά δὲν προχώρησε. Τριάντα - σαράντα ἀστυφύλακες βρέθηκαν ἀμέσως κάτω ἀπὸ τὴν ἀπειλητικὴ κερκίδα, ἀραίωσαν, πάστηκαν χέρι μὲ χέρι, φάνηκαν περισσότεροι, ἀναχαίτισαν τὸ θυμὸ. Μά περισσότερο κάρφωσε στὶς θέσεις τους τοὺς φίλους τῶν κόκκινων τὸ παιχνίδι ποῦ γινόταν ὀλοένα καὶ πὺ σκληρό. Οἱ πράσινοι εἶχαν κάνει γρήγορη κάθοδο, πολιορκοῦσαν τώρα τὸ τέμμα τῶν κόκκινων, κατάφεραν νά μὴ χάνουν πάσες. Ἐνας δικὸς τους ἦταν πολὺ τεχνίτης στὴν ὀρμὴ του, παίδευε τὴ μπάλα, δὲν ξεπέριναγε τὰ ὄρια, πλησίαζε τὸ τέμμα τῶν κόκκινων ὡς ἐκεῖ ποῦ δὲν ἀπαγόρευαν οἱ κανονισμοί. Εἶχε γιὰ βοηθὸ ἄλλον ἓνα πράσινο, γρήγορο κυνηγὸ, ποῦ κι αὐτὸς ἤξερε νά κρατᾷ τὴν ὀρμὴ του, κ’ οἱ κόκκινοι δὲν ἔκαναν πειθαρχημένο παιχνίδι. Μιὰ στιγμή ἄφησαν ἀπροσπάτευτο τὸ τέμμα τους, ὁ πράσινος κυνηγὸς δὲν ἔχασε καιρὸ, τὸ πρῶτο γκολ φάνηκε βέβαιο. Μά ὁ κόκκινος τερματοφύλακας πρόλαβε μ’ ἓνα ἔαπλωμα ποῦ ἔκαμε διπλὸ τὸ κορμί του. Τὸ γκολ δὲν ἔγινε.

Κραυγὴ φοβερὴ γέμισε τὸ στάδιο. Οἱ κόκκινοι πανηγύριζαν. Ἄναψαν βεγγαλικά, χειροκροτοῦσαν, ἔσκισαν τὰ λαρύγγια τους γιὰ τὸν ἄξιο τερματοφύλακα.

—Νὰ μᾶς ζήσεις, Παντελίδη!

—Νὰ μᾶς ζήσεις, λεβεντόπαιδο!

Μά δὲν πρόλαβαν νά χαροῦν οἱ κόκκινοι. Ἡ «μαμὴ» κατέβαινε μὲ τὴ μπάλα γρήγορα στὸ τέμμα τους, ξεγέλαγε τοὺς κόκκινους μὲ τσαλίμα ποῦ δὲν προλάβαιναν νά τὰ ἐμποδίσουν, οἱ πάσες γίνονταν κανονικά, ὁ πράσινος κυνηγὸς ποῦ δὲν πέτυχε πρὶν ἀπὸ δυὸ λεπτὰ βρέθηκε πάλι σὲ καλὴ θέση στὰν δέχτηκε τὴ μπάλα στὰ πόδια του, τὴν ἔστειλε σὰν σφαῖρα στὸ τέμμα τῶν κόκκινων, ὁ Παντελίδης ἄπλωσε τὰ μεγάλα του χέρια, μὰ ἡ ἀπόσταση ἦταν μεγαλύτερη, τὸ γκολ ἔγινε. Τότε, οἱ κερκίδες, ἂν ἦταν ξύλινες, θὰ εἶχαν πέσει. Χιλιάδες ἄντρες καὶ γυναῖκες τρελάθηκαν. Πήδαγαν, φώναξαν, τραγοῦδαγαν. Ἄναψαν καὶ τὰ βεγγαλικά τους, ἐδῶ κ’ ἐκεῖ ἀγκαλιάζονταν καὶ φιλιόνταν. Ἐνας ὀλόκληρος λαὸς, ὁ λαὸς τῶν

πράσινων, πανηγύριζε. Και όχι γιατί δεν έπαθε μιὰ ζημιά, όπως πριν οί κόκκινοι, αλλά γιατί κέρδισε μιὰ νίκη.

Τὸ παιχνίδι, ὥστόσο, εἶχε ξαναρχίσει. Κ' ἔβλεπες τώρα καθαρά πὸς ἦταν ἀλλιώτικο. Οἱ κόκκινοι κοίταζαν τὸ μεγάλο ρολοὶ τοῦ σταδίου πὸν ἔδειχνε πὸς σὲ λίγο θὰ τελείωνε τὸ πρῶτο ἡμιχρόνιο, βιάζονταν, δὲν μπορούσαν νὰ πειθαρχήσουν στοὺς κανόνες τοῦ παιχνιδιοῦ, πλησίαζαν πολὺ τοὺς πράσινους λὲς καὶ ἤθελαν νὰ τοὺς κατασπαράξουν, γέμισαν μὲ ταραχὴ καὶ ἀγριάδα τὸ γήπεδο.

Οἱ κερκίδες δὲν ἄργησαν νὰ καταλάβουν. Καὶ δὲν εἶχαν πιά θεατές. Ἔγιναν ζούγκλα, ἔγιναν δάσος πικρὸ, μὲ τριάντα χιλιάδες θεριά, πὸν ἔβλεπαν καὶ μούγκριζαν, πὸν πόναναν ἀπὸ θυμὸ ὅπως τὸ ζῶο ἀπὸ τὴν πείνα.

— Πάλι ἡ «μαμὴ», πάλι ὁ κερατόσπορος! κραύγασε ἕνας κύριος μὲ κάτασπρο, ἄψογο κολλάρο, καὶ δὲ δίστασε νὰ ξαναφωνάξει: Κόψτε τον τὸν κερατόσπορο! Μὴν τοῦ ἀφήσετε τὴ μπάλα!

Ἦταν ὅμως στὶς κερκίδες πολλὸς ὁ θαυμασμὸς καὶ γιὰ τὴ «μαμὴ», δὲν κρατιόταν καὶ γινόταν ὄλο καὶ πὺ μὲγάλος κίνδυνος:

— Ἄντε, γρήγορα γιὰ τὸ δεύτερο, Μητσάρα μου!

Ὁ Μητσος, ὁ πράσινος ἄσος, ἡ «μαμὴ», ἔκανε, ἀλήθεια, ὠραῖο παιχνίδι. Καὶ μεγάλωνε στὶς κερκίδες τὸ φανατισμὸ.

— Ὁ κερατούκλης! Παιχνίδι πὸν τὸ κάνει!

— Νταντέλα ὁ μπάσταφοδος!

— Οὔτε μιὰ πάσα δὲν ἔχασε!

Ἡ στιγμή ἦταν πάλι δύσκολη. Ἐνας κόκκινος μετακινήθηκε ἀπὸ τὴ θέση του, ἀπὸ κεὶ πὸν ἔπρεπε νὰ περιμένει τὴ μπάλα, πλησίασε στὴ «μαμὴ», θῆλῃσε νὰ δώσει πέλος στοὺς ἔλιγμούς.

— Στὴ θέση σου! Στὴ θέση σου! φώναξαν ἀπὸ τὶς κερκίδες.

— Βγήκανε κ' οἱ στραβοκάνηδες νὰ κάνουνε τὸν παίχτη!

— Βρὲ τὸ λούστρο! Κοίταξε παιχνίδι πὸν κάνει!

— Ὅρσε, μαντράχαλε!

Καὶ ἄνοιξαν μαζί καὶ τὶς δυὸ παλάμες τοὺς πεντέξι καλοντυμένοι κύριοι, ὄρθιοι μάλιστα γιὰ νὰ τοὺς δοῦν ὄλοι. Καὶ κοίταξαν γύρω τοὺς ἱκανοποιημένους.

Τὸ παιχνίδι εἶχε βγεῖ πιά ἀπὸ τοὺς κανόνες. Σφύριζε ὁ διαιτητὴς διακοπὴ στὴ διακοπὴ, οἱ ἀπειλὲς ἔπεφταν ἀπάνω του βροχὴ ἀπὸ τὶς κερκίδες, μὲ κόπο ἔκανε τὴ δουλειὰ του. Ὅταν σήμανε τὸ τέλος τοῦ πρώτου ἡμιχρόνιου, τὸν ἀποδοκίμαζαν κ' οἱ πράσινοι κ' οἱ κοκκινοί. Τὸ διάλειμμα φάνηκε πολὺ μακρὸ σὲ ὄλους. Καὶ σ' ἐκείνους πὸν ἤθελαν νὰ γίνουν γρήγορα-γρήγορα ἰσόπαλες οἱ δυὸ ὀμάδες καὶ νὰ κάνουν νέα ἀρχὴ τοῦ παιχνιδιοῦ καὶ στοὺς ἄλλους πὸν περιμέναν ἀπὸ τοὺς πράσινους δεύτερο καὶ τρίτο γκολ πρὶν ὀργανώσουν ἐπίθεση οἱ κόκκινοι. Δὲν ἔγινε τίποτ' ἀπ' αὐτά. Ἄρχισαν καὶ οἱ πράσινοι καὶ οἱ κόκκινοι μὲ χαλαρὸς κινήσεις. Οἱ κνηγοί, λὲς καὶ εἶχαν βαρῦδια στὰ πόδια τοὺς δύσκολα μετατρίζονταν, τὰ μπάκ πὸν κράταγαν τὴν προτελευταία ἀμυνα ἔμεναν μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια, κ' οἱ τερματοφύλακες μόνο πὸν δὲν ἄναβαν τσιγάρο, σὰν νὰ ἦταν βέβαιοι πὸς τὸ παιχνίδι εἶχεν πελειώσει. Ἄλλαφριά νάρκη ἔπεσε στὸ στάδιο. Κι' ὅταν ξύπνησαν στὶς κερκίδες, κανεὶς δὲν πίστευε στὰ μάτια του. Οἱ κόκκινοι, χωρὶς μεγάλη προσπάθεια, εἶχαν περάσει στοὺς πράσινους γὸλ.

Τότε ὄλοι ἄρχισαν νὰ ἐλπίζουν. Ὅταν γίνονται ἰσόπαλες οἱ ὀμάδες, ζωηρεύουν οἱ θυμοί, οἱ φανατισμοὶ πάνε νὰ πηδήσουν ἀπὸ τὶς κερκίδες στὸ στίβο, ὁ διαιτητὴς δὲν προφταίνει νὰ σφυραίει.

Πέρασαν πέντε λεπτά, τὸ δεύτερο ἡμιχρόνιο ἔφτασε στὴ μέση, ὁ ρυθμὸς τοῦ παιχνιδιοῦ ἔγινε ἀκόμα πὺ χαλαρὸς. Καὶ δὲ χρειάστηκε παρὰ μιὰ φωνὴ γιὰ νὰ ἀνέβει τὸ παιχνίδι ἀπὸ τὸ γήπεδο στὶς κερκίδες.

—Κουνηθήτε, βρέ! Για χαϊβάνα μᾶς περνάτε!

‘Η φωνή γιά ὄσους ἤξεραν ἔλεγε πολλά, καὶ δὲν ἦταν κανεὶς ποὺ νὰ μὴν ξέρει.

—Πλακάκια τὰ κάνετε! τοὺς φώναξε ἄλλος.

Κι ὅταν ἀνοίξει τὸ στόμα στὸ γήπεδο, δὲν κλείνει εὐκολα.

—Ντροπή! Ντροπή!

—Ευπνήστε, ἀκαμάτηδες, ξυπνήστε!

—‘Η «μαμή» τὸ μαγείρεψε πάλι! ‘Η «μαμή»!

Τότε ἔπεσε μεγάλη κατακραυγή. Πολλοὶ ἦταν σίγουροι πὼς ὁ πράσινος ἄσος εἶχε κανονίσει ἔτσι τὸ παιχνίδι ποὺ νὰ μὴ δώσει ἀποτέλεσμα, νὰ ξαναγίνει ἡ «φιλικὴ συνάντηση» τῶν ομάδων, νὰ ξαναγεμίσει τὸ ταμεῖο.

—‘Η «μαμή», ἡ πονηρὴ «μαμή», μᾶς κοροϊδεύει ὄλους!

—Νὰ φύγει ἡ «μαμή» ἀπὸ τὸ παιχνίδι! νὰ φύγει!

Μὰ ὁ πράσινος ἄσος εἶχε καὶ δυνατὴ ὑπεράσπιση, ποὺ ἀνοίξε πὰ σωστὴ μάχη:

—Δὲ μοιάζει μὲ τοὺς κόκκινους! Δὲ μοιάζει μὲ τοὺς μετσαχτάδες!

—Δὲν εἶναι λούστρος ὁ Μητσάρας!

—Δὲν εἶναι σὰν τὰ μούτρα σας!

“Ὅλοι ὄρθιοι στὶς κερκίδες. “Ὀρθια καὶ τὰ τέσσερα ἀγόρια μὲ τὰ τρία κορίτσια. Μὰ καὶ χωρισμένα, φανατισμένα, ἔτοιμα ν’ ἀρπαχτοῦν.

—Ἐξω ἀπ’ τὸ παιχνίδι ὁ Μήτσαρας! κραύγασε ὁ ‘Αλέκος. Ἐξω οἱ πράσινοι!

—Ἐξω! Ἐξω! φώναξε καὶ ἡ μικρὴ Ἄννα.

Καὶ τώρα ἄπλωσε τὸ χέρι της στὸ δικὸ του.

—Γουρούνια οἱ κόκκινοι! Παλιογούρουνα! φώναξε ὁ Γιῶργος κ’ ἔριχνε ἀπειλητικὰ ματιὰς δεξιὰ κι ἀριστερά.

Δὲν πρόφτασε νὰ λογαριαστῆι μὲ τοὺς γύρω του. Μὰ δὲν πέρασε πολλὴ ὥρα καὶ εἶδε πὼς ἦταν μόνος. Κανένας δὲν ἔμεινε στὴ θέση του, κανένας δὲν μπορούσε ν’ ἀκολουθήσει τὸ διπλανό του, τὸ φίλο του, τὴ συντροφιά του. Τὸ πλῆθος, ὄρθιο κι ἀκατάτητο, εἶχε γίνει θάλασσα φουρτουνιασμένη καὶ σὲ πέταγ’ ἐδῶ, σὲ πέταγ’ ἐκεῖ, σὲ πήγαινε ὅπου ἤθελε. Οἱ παρέες σκόρπισαν, οἱ γυναῖκες ἔχασαν τοὺς ἄντρες τους, καὶ τὰ παιδιά, τσαλαπατημένα καὶ τρομαγμένα ἔκλαιγαν.

Στὶς ἀπάνω κερκίδες εἶχαν ἔρθει στὰ χέρια, ἔπεφτε γερὸ ξύλο, ἀνέβαινε ἡ ἀστυνομία κ’ ἐκείνοι ποὺ ἦταν ἀκόμα πιὸ ψηλά, ἄναβαν φωτιὰς γιὰ νὰ ξεθυμάνουν, γιὰ νὰ διαμαρτυρηθοῦν γιὰ νὰ προκαλέσουν ἢ καὶ γιὰ νὰ σωθοῦν. Τὸ ἴδιο δὲν κάνουν καὶ ὄσοι πέφτουν σὲ ζούγκλα; Δὲν ἀνάβουν φωτιὰς γιὰ νὰ κρατήσουν σὲ ἀπόσταση τὰ θηρία;

Τὸ παιχνίδι δὲν ἄλλαξε. Τέλειωσε μὲ ἰσόπαλες τὶς δυὸ ομάδες. ‘Η συμπαιγνία ἦταν φανερὴ. Κ’ οἱ παίχτες βιάζονταν νὰ χαθοῦν στὴν καταπαχτή.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς τελευταίους στὶς κερκίδες, κοίταξε γύρω-γύρω σ’ ὄλο τὸ στάδιο ποὺ τὸ σκέπαζε ἀκόμα καπνός, στάθηκε λίγο σκεπτικὸς κ’ ἔπειτα ἔκαμε κρίση:

—Φτοῦ σας! Καὶ πάλι φτοῦ σας!

Στὸ δρόμο ποὺ πήγαινε στὸ σταθμό, μεγάλες οὐρὲς ἀργοπερπατοῦσαν χωρὶς λέξη, χωρὶς σχόλια. Καὶ ἦταν οἱ περισσότεροι νέοι ἄνθρωποι, καὶ ἦταν οἱ πιὸ πολλοὶ κολοντιμένοι, καὶ ἦταν ὄλοι εὐχαριστημένοι, μπορεῖ κ’ εὐτυχισμένοι.

ΣΕΣΙΔΕΣ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ

I

Πράγα 30 'Ιουνίου 1968

Μή μὲ περιμένῃς σὺς σκιὲς τῆς κάμαρης
κάθε βράδν σὰν ἀνοίγω τὴν πόρτα
σὸ πηκτικὸ ξενοδοχεῖο ὅπου διαμένω.

Μή μὲ περιμένῃς σὴ στροφὴ τοῦ δρόμου ὅδε περνώ
τὰ πρωῖνά καθὼς ἀρχίζω τ' ἄσκοπα περιδιαβάσματα
κι οὔτε σὸ Κοκοπίτιο νὰ ἔλθῃς
σὰν δ' ἀνεβαίνω τὰ σκαλιὰ πὸν ὀδηγοῦν σὸ κάσιρο

κι ἐγὼ θὰ δοκιμάσω νὰ σὲ ξεχάσω
μέσα σὲ δυὸ μάτια λοξὰ πὸν δὲ θὰ μὲ κοιτάζουν κἄν
γιὰ νὰ ἀρχίσω ἀργότερα τελετουργικὰ νὰ σβήνω τὰ κερὰ
μὲ τὰ γυμνά μου δάκτυλα
νὰ μεταφέρω τὴ φωνιὰ ἀπὸ ἐκεῖ πὸν καθεῖ
ἐκεῖ πὸν ἀπλῶς πονεῖ.

II

Πράγα 2 'Ιουλίου

'Ελα μαζί μου αὐτὸ τὸ δεῖλι σὸ παλῆν γκέτιο τῆς Πράγας
ἐκεῖ πὸν κάποιε περπάτησε ὁ Φράντζ Κάφκα
σὲ μιὰ πορεία πὸν ὅδε ξεκινοῦσε τὸν ἀνέβαζε σὸ Κάσιρο
μέσα ἀπὸ δρόμους τεφροῦς
ἀπὸ δρόμους σιενοῦς
ἀπὸ δρόμους ἀνήλιαγους.

'Ελα μαζί μου αὐτὸ τὸ βράδν σὴν παλῆν πολιτεία
δὲ θέλω νὰ ἀντικρύσω τὴ Δίκη μόνος
μέσα σὲ παλῆς συναγωγές,
σὲ συναγωγές ἀχώρητες,
σὲ συναγωγές ἀφόρητες.

'Ελα μαζί μου γιατί δείλιασα νὰ περπατήσω μόνος
βάρυνε ὁ κόσμος ἀπροσδόκητα ἀπὸ ἀσήκωτη ἐνοχλή
ἀν περπατήσω δίχα σου θὰ σταματήσῃ ὁ χρόνος.

III

Χάγη 5 'Ιουλίου

'Ἡ πληγὴ δὲ σὲ ἀφήνει νὰ ξεχάσης
ἢ πληγὴ δὲν εἶναι σὰν τὴν ἄνεση τῆς περασμένης χρονιάς,
δὲν εἶναι σὰν τὸ ὑπόδαθρο μᾶς ἔτοιμης φιλίας.

'Ἡ πληγὴ εἶναι τὰ μάτια σου νὰ διασχίζουν τὴ νύκτα
ἢ πληγὴ εἶναι ἡ θύμησή σου νὰ διαπερνᾷ τοὺς ὁρίζοντες.

Ἡ παρουσία σου στοὺς χώρους ὅπου λείπεις,
ἢ ἀπουσία σου ἀπὸ τὰ δωμάτια ὅπου βρισκόσαι.

Ἐέχασα πιά νὰ περπατῶ στοὺς ξένους δρόμους,
μ' ἓνα δισάκι ξεγνοιασιάς στὸν ὄμο,
παρέα μὲ τὶς σκιὲς τοῦ παρελθόντος
βαδίζω τώρα κάτω ἀπὸ τὸ νέφος μιᾶς βροχῆς.

Μέσα ἀπὸ τὶς φτεροῦγες θύελλας
ἄβυσσος πέρα ἀπὸ τὰ μάτια σου
καὶ σιὰ μαλιά σου ὁ θρηῆνος
περασμένων ἡμερῶν,
ποὺ ἀποδημήσαν μὲ τὰ πεθαμένα καρᾶδια.

Τὰ μάτια σου καρφωμένα στὴ ράχη μου
καρφωμένα στὸ στήθος μου μάταια
νὰ γυρεύω νὰ τὰ δῶ μὲ τὰ δικά μου
κάποτε τὸ κενὸ σιὰ μάτια σου κάποτε
τὸ ἀντιφρέγγισμα τοῦ κόσμου καθὼς ἄρχισε
δὲ βρίσκεται πιά λάδι
δὲν εἶναι οἱ μέρες φτερογίσματα πουλιῶν,
ποὺ προλογίζουσε τὸ δρόμο μιᾶς ἐπιστροφῆς
τὸ μεταξὺ ὁ θάνατος ποὺ ἐν ψυχρῶ ἑτοιμάζει
ἢ πληγὴ μνήμη ποὺ δὲ χάνεται
ἢ μνήμη ποὺ ἂν χαθῆ πεθαίνεις.

IV

Χάγη 5 Ἰουλίου

Ἄνύπαρκτη πολιτεία *
δὲν εἶναι μόνο τὸ Λονδίνο
μὲ τοὺς φνιτεμένους νεκροὺς του στοὺς κήπους
μὰ οἱ πολιτεῖες ποὺ πέρασες αὐτὸ τὸ καλοκαίρι
ξαπλωμένες στὸν ἥλιο τοῦ μεσημεριοῦ.

Ἡ Πράγα ποὺ δὲν ἔνοιωσε
ἢ Χάγη ποὺ δὲν ἀγάπησε
τὸ Ἄμστερνταμ ποὺ δὲν εἶδες,
τὸ Λονδίνο ποὺ παρέκαμψες,

Μιά πεθαμένη πολιτεία ἢ Εὐρώπη
μὲ ἀνθρώπους ποὺ δὲ μιλοῦνε
μὲ γυναῖκες ποὺ δὲν ἐρωτεύονται
μὲ παιδιὰ ποὺ δὲ γελοῦνε.

Ἐβλεπες ἀπὸ τὰ παράθυρα τῆ νέκρα ποὺ δὲν ἦταν
κι ἀνέμενες τὸ πρωῒνὸ νὰ σπεύσης
σιὰ μνημεῖα τῶν καιρῶν
κι ἐκεῖ προδόθηκαν καιταμεσήμερα
στὴν πρώτη αἰθουσα σὰν ἀνεβῆς τὶς σκάλες,

* Μὲ εὐχαριστίες στὸν T. S. Eliot.

Στὸ Μουσεῖο *Maruizshuis* τῆς Χάγης
ἀπὸ ἑνα γυναικεῖο πορτραῖτο τοῦ *Bol*
ποὺ οὔτε σιὰ βιβλία δὲν ἴδχουν
οὔτε σὰν κάρτα τὸ πωλοῦν σιὴν εἴσοδο,

Κανένας ἄλλος δὲν τὸ πρόσεξε ποτὲ
περίμενε ἐκεῖ τρεῖς αἰῶνες
γιὰ νὰ προδώσῃ ἐσένα.

V

Χάγη 6 Ἰουλίου

αὐγή

Μὲ τὴν αὐγή μὲ ξύπνησε μονότονη ἢ βροχή
κιτυπήματα σιὸν ἄνεμο κιτυπήματα τοῦ ἀνέμου
σιὸ μισοῦπνι νόμισα πὼς μούλεγαν «καλέ μου»
καὶ τὴ βαρύνθυμη ἄγγιξαν μὲ τ' ἀκροδάκτυλα ψυχῆ.

βράδυ

Ὅλημερις σὲ σκέπαζε μὲ τὴ σκιά τῆς ἢ βροχῆ
σιὸς δρόμους πὸν ἐβάδιζες μιᾶς πολιτείας ξένης
σὰν ἦλθε ἢ νύκτα θέλησες νὰ φύγῃς κι ὅμως μένεις
καὶ τὴ βροχῆ ἀκροάζεσαι παρᾶτονα ὡς ἡχεῖ.

VI

Χάγη 7 Ἰουλίου

Δὲ σκοτεινιάζει ὡς θᾶπρεπε σιὴ Χάγη
ἐπιτάμιον τὸ ἀργότερο
καθὼς τὸ συνηθίζει ἢ Λευκωσία
καὶ ὅσο περᾶ ἢ ὦρα καὶ κοιτάζω αὐτὸ τὸ φῶς
νὰ ἐπικάθεται χωρὶς ἔλεος σιὰ κράσπεδα τοῦ θυμικοῦ

Θυμοῦμαι ὅτι προτιμᾶς τὸ σκοιάδι
ὅτι πεθνοῦμε τὸ χειμῶνα πὸν σκοτεινιάζει
ἀπὸ τίς πέντε τὸ ἀπόγευμα

Λάμπουν τὰ μάτια σου σιὰ σκοτεινὰ
καὶ τὰ μαλιά σου ἀσιράφιον ἀπὸ ἀνταύγειες περιστοιχιῶν
πὸν πεθνοῦνε περισσότερα ἀπ' ὅσα μπορεῖ νὰ ἔχουν

καὶ τὸ σκοιάδι ἀργεῖ νὰ πέσῃ σιὴ Χάγη
κι ὅσο ἀνεβαίνω βορεινὰ τόσο καὶ θὰ βραδύνῃ
δὲν ἔρχεται ἢ νύκτα ἀπόψε
ἢ μέρα δὲν ἐνδίδει.

VII

Ρόιτεριαιμ — Χάγη 8 Ἰουλίου

Δὲν ξέρω ἂν εἶναι θάλασσα ἢ ποτάμι
τὰ γκριζὰ νερὰ ὅπου μόνοι ὀδεύουμε
σιτὴν ὄχθη τάχα κάποιος νὰ μᾶς περιμένῃ;
Τὶς μέρες μας τὶς ὥρες μας ξοδεύουμε
σὲ πολιτεῖες σὲ τόπους ποὺ μᾶς εἶναι ξένοι
φεύγουμε ἀπ' ὅπου θέλουμε νὰ οἰκοῦμε
μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι κάποιε ἢ τύχη θὰ συνδράμη
καὶ θὰ μᾶς ἀγαπᾶνε ὅπως ἀγαποῦμε.

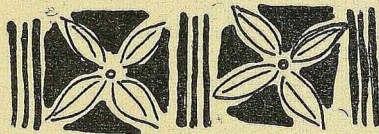
Ἀφήσαμε τὸ Ρόιτεριαιμ καὶ μῆκαμε στὸ Ρῆγο
μέσα σὶὰ βάρη τῶν νερῶν διαγράφονται τὰ φύκια
οἱ ἀνεμομῦλοι τὰ φτερὰ σὶὸν ἄνεμο τί λάμνον;
Τὸ πλοῖο ἀδόρυθα γλυστρᾷ μὲ τῶν πουλιῶν τὸ θρήγο
γιὰ τὸν ἐπόμενο σταθμό. Ποῖος τάχα νᾶναι ἐκεῖ;
Ψυχὲς μὲ τὸ παράδοξο ταξίδι ποὺ ἀποκάμνον
διαβάτες ποὺ θὰ σπεύσουμε νὰ κατεβοῦμε βιαστικοὶ
τὴ μοῖρα ἀναμένοντες σιτῆς ὄχθης τὰ χαλίκια.

VIII

Λονδίνο 18 Ἰουλίου

Μὴ μοῦ τὶς λογαριάζης αὐτὲς τὶς μέρες
μὴ μοῦ τὶς λογαριάζης αὐτὲς τὶς μέρες
κι αὐτὲς τὶς νύχτες.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ

ΤΟ ΔΙΑΒΡΩΤΙΚΟ ΠΑΘΟΣ ΣΤΟΝ ΕΥΡΙΠΙΔΗ ΚΑΙ ΤΟΝ ΣΑΙΞΠΗΡ

Είναι γνωστός ο συμβολισμός καθώς και οι ανατάσεις στην ποίηση του Αισχύλου και του Σοφοκλή. Επίσης γνωστό είναι πώς από τους αρχαίους τραγωδούς μόνο ο Ευριπίδης δοκίμασε τον ψυχολογικό ρεαλισμό.

Ο Ευριπίδης, ο καινοτόμος αυτός της εποχής του ποιητής, έδωσε μεγάλη σημασία στη φύση του ανθρώπου κι όχι στην ούρανια ή ανθρωπίνη θέληση, όπως ο Αισχύλος κι ο Σοφοκλής. Είναι εκείνος που πλησίασε τη φύση, τις αδυναμίες του ανθρώπου. Εκείνος που τον κατέβασε από το θεϊκό βήθρο που τον είχαν στήσει οι δύο άλλοι μεγάλοι τραγωδοί. Ο Ευριπίδης δεν ήρωοποιεί τα πρόσωπα των τραγωδιών του, αλλά τους αποκαλύπτει την ανθρωπινή υπόσταση. Ο Ηρακλής στην «Άλκηστι» δεν είναι ο άκατανίκητος, θεϊκός γίγαντας, αλλά πιο ταπεινός, πιο ανθρώπινος. Ο Ίάσων στη «Μήδεια» δεν είναι ο ήρωας με τις θεϊκές ή υπεράνθρωπες ιδιότητες, αλλά ο

.....άρνητης και των παιδιών του,
.....κρεβάτι γάμου βρήκε
βασιλικό, την κόρη σαν πήρε
του Κρέοντα, που όριζε μέσ' τη χώρα,

Είναι εκείνος που «κακός με τους δικούς του βγήκε», εκείνος που έκανε τη γυναίκα, που και τον αδελφό της σκότωσε γι' αυτόν, να πη πώς «χειρότερο άντρα απ' τον Ίάσονα» δεν είδε.

Ο Ευριπίδης, πολύ όρθα παρατηρήθηκε, κατώρθωσε να ξεπεράσει τα γεγονότα, την ποίηση στα γεγονότα και ν' άγγιξη τα πρόσωπα.

Όμως δεν κατώρθωσε ν' άγγιξη τα πρόσωπα, εκείνο που ονομάζει η νεώτερη τέχνη ατομικό άνθρωπο. Αυτό ίσως να οφείλεται στη στενή σχέση που έβλεπαν οι ποιητές, και οι ριζοσπαστικοί άκομή, όπως ο Ευριπίδης, του άτόμου και του περιβάλλοντός του. Εκείνος που κατορθώνει να φθάσει τον άνθρωπο σαν άτομο είναι ο Σαίξπηρ. Ο Σαίξπηρ, νομίζουμε, μετά τον Ευριπίδη προχωρεί σε μια κατανόηση κι ανάλυση των έσωτερικών κρίσεων, μια έμβάθιση των ανθρωπίνων παθών.

Στη νεώτερη ποίηση ο Σαίξπηρ είναι εκείνος που αντικειμενοποιεί τον ύποκειμενικό κόσμο. Την μεταφυσική ταυτότητα των έργων του Σαίξπηρ σχολιάζει ο Γκαίτε. «Τά έργα του περιστρέφονται γύρω από ένα κρυφό σημείο που κανένας φιλόσοφος δεν τό είδε και δεν τό καθώρισε, κι όπου ή ιδιομορφία του έγώ, ή δήθεν έλευθερία της βουλήσεώς μας, συμπίπτει με την αναγκαία πορεία του συνόλου».

Ο Σαίξπηρ δίνει μοναδικά την πιο μεγάλη έκταση στο ανθρώπινο πάθος.

Αν δούμε από κοντά τα πρόσωπα του Μάκβεθ και της Μήδειας, διακρίνουμε τό πάθος του έγκληματος. Οι ήρωες των δυο αυτών μεγάλων τραγωδιών δεν μετανοούν, αλλά προχωρούν από τό ένα έγκλημα στο άλλο. Τό πάθος ώρισμένων ήρώων του Ευριπίδη και του Σαίξπηρ είναι διαβρωτικό. Η Φαίδρα στον «Ίππόλυτο» μη μπορώντας ν' άντέξει στην πίεση της συνειδήσεώς της και στο πάθος της αυτοκτονεί. Τό ίδιο αυτό διαβρωτικό πάθος συναντούμε στην έρωτική άντιζήλια του Όθέλλου.

Ο Όθέλλος άφίνει να τον κυριέψη σιγά-σιγά τό πάθος. Στην άρχή τό ιδανικό του, βαλμένο στο πρόσωπο της Δεισδαίμονας γκρεμίζεται. Έπειτα κλιμακωτά μεγαλώνει. Αρχίζει ή ύποψια κι ή άγωνία από την τρίτη σκηνή της τρίτης πράξεως. Αρχίζει να νοιώθει την πίεση της ζήλειας. Κι ο Ίάγος του λέει σχετικά.

Ώ, Κύριέ μου, φυλάξου από τη ζήλεια!
Είναι δράκος με πράσινα μάτια

πού ξεφτελίζει τήν ἴδια τή σάρκα
πού τότε τρέφει.

Ἄλλος εἶναι ἀδύνατο νά φυλακτῆ. Ἄφινει τὸ πάθος νά τοῦ τρώῃ τή ζωή :

Θαρρεῖς, μπορῶ νά ζήσω τή ζωή μου
μέ αἰώνια ζήλεια ;
Νά ἀκολουθῶ τις ἀλλαγές τῶν φεγγαριῶν
ὄλο καί μέ καινούργιους φόβους ; *Οχι.
Μιά καί θά ῥθῆ ἡ ὑποψία, πρέπει μέ μιά
νά ρθῆ μαζί κι ἡ ἀπόφαση.

Ἡ ὑποψία ὅμως θά φέρῃ τήν ταραχή, ἡ ταραχή τήν ἀμφιβολία καί τὸν παραλογισμό.
Ἄλλος χωρὶς λογική, τυφλωμένος ἀπὸ τὸ πάθος του θά βάλῃ τὸν ἴαγο νά κατασκοπεύῃ
τήν Δεισδαιμόνα :

Ἔχε γειά!
Καί ἂν ἴσως δεῖς ἀκόμη τίποτ' ἄλλο,
νά ῥθῆς νά μοῦ τὸ πῆς.
Καί πές νά τήν προσέχῃ κι ἡ γυναῖκα σου.

Ἀπὸ δῶ καί πέρα πιά ὁ κατήφορος στὴν ἄβυσσο τοῦ πάθους θά συνεχισθῆ. Ἡ μαύρη
ἀπελπισία θά τὸν σφίξῃ στὰ δικτυὰ της, κι αὐτὸς ἀνήμερος θά τῆς παραδοθῆ.

Μπορεῖ ἐπειδὴ εἶμαι μαῦρος καί δὲν ἔχω
τήν τέχνη νά μιλῶ γλυκὰ καί νόστιμα
σὰν τοὺς κομποῦς Κυρίου τῶν σαλονιῶν,
ἢ ἐπειδὴ ἄρχισα πιά νά κατεβαίνω
στὸ λαγκάδι τῶν χρόνων
νά μὴ μέ θέλῃ πιά. Νά μέ ἀπατᾶ.
Καί μόνη μου παρηγοριά τότε ἀπομένει
νά τῆ μισήσω.

Μὲ τὸ μῖσος ἀνάμεικτο ἀπὸ ἔρωτα καί ζήλεια, τὸ πάθος θά συντρίψῃ τὸν Ἄλλο : θά βρεθῆ
γρήγορα πιά στὸν πυθμένα τοῦ πάθους μέ τὸ φόνο καί τὴν αὐτοκτονία.

Καί στὸν «Μάκβεθ» τὸ πάθος εἶναι διαβρωτικό, συντρίβει τοὺς ἥρωες. Τὸ πάθος τοῦ
ἐγκλήματος πᾶει κρεσέντο. Ἡ λαίδη Μάκβεθ εἶναι ψυχρὸς, κι ἀδίστακτος ἐγκληματίας. Μὲ
τοὺς παρακάτω στίχους θά προκαλέσῃ τοὺς δισταγμοὺς τοῦ Μάκβεθ :

Ἄλλὰ ἐγὼ φοβοῦμαι
τὸ φυσικό σου, πού γεμᾶτα γάλα
φιλανθρωπία, δὲν μπορεῖ ν' ἀδράξῃ
τὸ δρόμο σου τὸ πιὸ σύντομο. Ἐάν θέλεις
μεγάλος νά γίνῃς καί δὲν σοῦ λείπει
φιλοδοξία ἀρκετή, μὰ κακοσύνη,
ποὺν' ἀναγκαῖα βοηθήτρα της, δὲν ἔχεις (Α' πρ. 74).

Ἄν καί ὁ δισταγμὸς τευτῶναι «τὸ κάθε του νεῦρο γιὰ τὸ φρικτὸ» τοὺς ἔργο, ὅμως μετὰ
τὸ ἐγκλημα θ' ἀναφωνήσῃ κυνικά :

Τό'καμα!

Τὸ ἓνα ἐγκλημα θά ἀκολουθήσῃ τὸ ἄλλο.

Τὸ ἴδιο συμβαίνει καί στῆ «Μήδεια». Ἡ τραγική γυναῖκα ἔρμαιο τοῦ πάθους της μετὰ

τόν πρώτο και τόν δεύτερο φόνο θά σκοτώση τὰ παιδιά της. Ὁ Ἰάσων ἀηδιασμένος ἀπό τόν κυνισμόν της θά τῆς πῆ :

.....Τὰ παιδιά σου
ἀπ' τὸ σπαθί τὰ πέρασες, κι ἄς τ'ἄχες
γεννήσει, καὶ ξεκλήρωσες ἐμένα.
Καὶ μ' ὄλο τὸ κακούργημα, ἀγναντεύεις
τόν ἥλιο καὶ τὴ γῆ, πούχεις τολμήσει
τὸ ἀσεβότατο ἔργο!

Τὸ ἴδιο αὐτὸ διαβρωτικὸ πάθος θά δοῦμε στὸν Ριχάρδο τὸν Γ' καὶ στὶς Βάκχες στὸ πρόσωπο τοῦ Πενθέα.

Ὁ Εὐριπίδης καὶ ὁ Σαίξπηρ ἐνοιώσαν αὐτὰ τὰ πάθη γιατί πρώτα κατάλαβαν τὴν ἀνθρώπινη φύση. (τὸν ἀτομικὸν αὐτὸν ψυχισμόν ἀναλύει καὶ ὁ Ἰψεν).

Ὁ Σοφοκλῆς τὰ παθήματα (αἰμομιξία καὶ πατροκτονία) τοῦ Οἰδίποδα τὰ ἐξέθεσε, δὲν τὰ ἀνέλυσε. Ἡ νοσηρὴ παθολογία καὶ ἡ γοητευτικὴ προσποίηση τῆς σύγχρονης λογοτεχνίας εἶναι ξένα γιὰ τὸν ἀπλό, φυσικὸ Ἕλληνα. Ὁ Σοφοκλῆς, παρατηρεῖ ὁ Λίβινξτον, «χρησιμοποιοῦ τὴν αἰμομιξία καὶ τὴν πατροκτονία μόνο γιὰ νὰ δημιουργήσῃ τὸ αἶσθημα μιᾶς ὑπεράνθρωπης καταστροφῆς ἀνείπωτου ἀμαρτήματος». Δὲν κάνει ἀνατομία τῶν παθῶν.

Τὰ πρόσωπα τῆς ἀρχαίας τραγωδίας ἰδίως τοῦ Αἰσχύλου καὶ τοῦ Σοφοκλῆ ὑφίστανται ἐσωτερικὲς συγκρούσεις ἀπὸ τὴν δυσαρμονία ἀνάμεσα στὸ καθῆκον καὶ στὸ ἐπιτελεσμένο ἔργο. Ὁ Γκαίτε ὑπογραμμίζει αὐτὴ τὴν δυσαναλογία καὶ βρίσκει πὼς στὸ νεώτερο θέατρο αὐτὴ ἡ δυσαναλογία βρίσκεται ἀνάμεσα σ' αὐτὸ πού θέλουμε καὶ σ' αὐτὸ πού πραγματοποιοῦμε.

Τὴν Ἀντιγόνη τὴν διακατέχει αὐτὸ τὸ καθῆκον ὅπως κι ἄλλους ἥρωες τῶν δυό, πρὸ τοῦ Εὐριπίδου τραγικῶν, ὅμως στὸν Εὐριπίδη καὶ στοὺς νεώτερους νομίζω, τὸ καθῆκον παραχωρεῖ τὴν θέση του στὸ θέλω. Τὰ πρόσωπα τοῦ Εὐριπίδη θέλουν. Δὲν εἶναι οἱ αὐστηροί, θεϊκοὶ ἥρωες τῶν ἄλλων δυό τραγικῶν. Γίνονται πιὸ ἀνθρώπινοι. Οἱ συγκρούσεις τους εἶναι συγκρούσεις ἀτομικῶν περιπτώσεων κι ὄχι γενικῶν. Καὶ γιὰ νὰ ἐξηγοῦμαι : Ὁ Προμηθεὺς εἶναι τὸ σύμβολο τοῦ εὐεργέτου τῶν ἀνθρώπων. Οἱ συγκρούσεις του εἶναι συγκρούσεις μὲ θεοὺς, εἰδικὰ μὲ τὸν Δία. Τὸ ἴδιο καὶ ἡ Ἀντιγόνη εἶναι ἡ ἰδανικὴ ἀδελφὴ καὶ συγκρούεται μὲ τὸν ἀνθρώπινο νόμο, θυσιάζοντας τὰ πάντα στὸ θεϊκό. Τί γίνεται ὅμως μὲ τὴ Φαίδρα, τὴν Μήδεια ; Τὰ Εὐριπίδεια πρόσωπα παθαίνουν, ὑποφέρουν ἀπὸ τὶς ἀτομικὲς τους ὑποθέσεις.

Καὶ τὰ νέα μέσα πού χρησιμοποιεῖ ἡ Εὐριπίδης, τὸν χλευασμόν, τὴν εἰρωνία, τὸν σαρκασμό, τὸ διαβρωτικὸ πάθος, τὰ χρησιμοποιεῖ γιατί χρειάζεται νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ. Γι' αὐτὸ γίνεται τόσο ρεαλιστής. Βρίσκεται πιὸ κοντὰ στὴ ψυχῇ, στὸν ἄνθρωπο καὶ διακαίολογημένα παρουσιάζει στὴ σκηνὴ ἀρρώστειες (Ὁρέστης), κουρελιασμένους βασιλιάδες (Μενέλαος καὶ Ἑλένη).

Λέγαμε παραπάνω πὼς ὁ Εὐριπίδης καὶ ὁ Σαίξπηρ δὲν ἐκθέτουν τὰ ἀνθρώπινα πάθη, ἀλλὰ τὰ ἀναλύουν. Δὲν λείπουν στὰ ἔργα τους οἱ νευρικοὶ κλονισμοί. Περιφημες σχετικὲς σκηνὲς ἔχουμε στὴν «Ἰφιγένεια ἐν Ταύροις» καὶ στὸν «Μάκβεθ». Ὁ Ὁρέστης ἐπὶ πέντε μέρες βασανίζεται ἀπὸ τὶς τύψεις ὑφίσταται τὴν ποινὴ τοῦ μητροκτόνου.

Στοὺς στίχους 275 κ.έ. ἔχουμε μιὰ νευρικὴ διαταραχὴ τοῦ Ὁρέστη. «Στάθηκε ὀρθὸς καὶ τινάζονται ἀπάνω κάτω τὸ κεφάλι του ἀναστένανε, ἐνῶ τρέμανε τὰ χέρια του καὶ παραδέρνοντας ἀπὸ τὸ δυνάμωμα τῆς τρέλλας φωνάζει δυνατὰ σὰν τοὺς κυνηγούς : «Πυλάδη, τὴν βλέπεις αὐτὴν ἐδῶ ; (τὴν Ἐρινυά). Κι αὐτὴν τὴν ἄλλη τὴν δρακόντισσα τοῦ Ἄδη δὲν τὴν βλέπεις, πὼς θέλει νὰ μὲ σκοτώσῃ ὥπλισμένη γιὰ μένα μὲ ὄχεντρες φαρμακερές ; Κ' ἐκεῖνη ἡ ἄλλη πού βγάζει φωτιὰ καὶ αἷμα ἀπὸ τὸ χιτῶνα της, φτερολάμπει κρατώντας στὴν ἀγκαλιά της τὴ μάνα μου σὰ βράχο, γιὰ νὰ τὴ ρίξῃ ἀπάνω μου. Συμφορὰ μου! Θὰ μὲ σκοτώσῃ! Ποῦ

νά πάω ;..... μέ τό νοῦ του τῶν μόσχων τὰ μουγκρίσματα καί τῶν σκύλων τάλυχτήματα ἄλλα ἀντίς ἄλλα τὰ θαρροῦσε καί τάλεγε μουγκρητά τῶν Ἐρινύων..... τράβηγε τό σπαθί καί πιλαλάει σάν λιοντάρι ἀνάμεσα στίς μοσχίδες καί τίς χτυπάει στά λαγόνια καί στά πλευρά θαρρώντας πῶς μέ τίς θεές τίς Ἐρινύες πολεμάει. ἔτσι ὁ γιαλός, κοκκίνησε ἀπό τὰ αἷματα».

Παρόμοια σκηνή μᾶς δίνει ὁ Σαίξπηρ μέ τή λαίδη Μάκβεθ στή πέμπτη πράξη, πρώτη σκηνή. «Φύγε καταραμένο σημάδι! Φύγε λέω! Ἔνα, δύο..... Τότε λοιπόν εἶναι καιρός νά τό κάνω. Ἡ κόλαση εἶναι σκοτεινή! Ντροπή, βασιλιά μου, ντροπή. Στρατιώτης καί φοβᾶσαι ; Τί ἀνάγκη ἔχουμε, νά φοβούμαστε μήν τό μάθει κανένας, ἀφοῦ κανένας δέν μπορεῖ νά ζητήση τόν λόγον ἀπό τή δύναμή μας ; Ὅμως ποιός νά τό φανταζότανε πῶς ἕνας ἀνθρώπος σ' αὐτή τήν ἡλικία θά εἶχε μέσα του τόσο αἷμα ;..... Ἀκόμα μυρίζει τό αἷμα. Ὅλα τὰ ἀρώματα τῆς Ἀραβίας δέν θά μπορέσουν ποτέ νά καθαρίσουν τοῦτο τό μικρό χέρι. ὦχ, ὦχ, ὦχ, ὦχ,..... Πλύνε τὰ χέρια σου φόρεσε τό νυχτικό σου. μήν κιτρινίζεις ἔτσι! Σ'τό ξαναλέω : Ὁ Μπάνκο εἶναι θαμένος. Δέν μπορεῖ νά βγῆ ἀπ' τόν τάφο του.

.....Στό κρεββάτι μας, στό κρεββάτι μας! Χτυποῦνε τήν ἐξώπορτα. Ἔλα ἔλα, ἔλα, δῶσ'μου τό χέρι. Ὅτι ἔγινε δέν ξεγίνεται. Στό κρεββάτι μας, στό κρεββάτι μας!»

Τό θέατρο τοῦ Εὐριπίδη καί τοῦ Σαίξπηρ γίνεται ὦμό, σκληρό γιατί τό ἀπαιτεῖ ἡ ἱστορία τῆς ψυχῆς, τοῦ ἀτόμου. Τό σύγχρονο θέατρο τοῦ Μπρέχτ, Ἰονέσκο, Ἀλμπη κ.ἄ. πού θεωρεῖται ἐπανάσταση στό χῶρο τῆς δραματοποιίας, γίνεται ὦμό κι αὐτό, γιατί τό ἀπαιτεῖ τό ἄτομο. Τό σύγχρονο θέατρο ἐκθέτοντας καί ἀναλύοντας τή ψυχή γίνεται νά ξεφτελίζη τόν ἄνθρωπο. Τό θέατρο τοῦ Μπέκετ, τοῦ Πίντερ καί τοῦ Ἀλμπη δείχνει ἄν τό δῆς ζώπετσα πῶς ὁ ἄνθρωπος ταπεινώνεται. Ὁ Μπέκετ στό ἔργο του «Τέλος παιχνιδιοῦ» πετάει τοὺς ἀνθρώπους στά σκουπίδια.

Ἐνῶ τό ἀρχαῖο θέατρο καί τοῦ Σαίξπηρ δέν ξεφτελίζουν τόν ἄνθρωπο. Προκαλοῦν τόν «ἔλεον καί τόν φόβον».

Ὅμως καί στό σύγχρονο θέατρο, ἄν τό μελετήσουμε καλύτερα, θά δοῦμε πῶς κατ' οὐσίαν δέν ξεφτελίζεται ὁ ἄνθρωπος, ἀλλά μέ τό νά τὰ πῆ καί νά τὰ κάνη ὅλα ξεσπάει. Τό σύγχρονο θέατρο δείχνει ὦμά τόν ἄνθρωπο σάν ἄτομο. Δείχνει τό πρόσωπο ξεσχίζοντας τίς μάσκες πού ὁ Πιραντέλλο ἐπιβάλλει στοὺς ἥρωές του. Οἱ συγγραφεῖς τοῦ πρωτοποριακοῦ θεάτρου ἐπηρεασμένοι ἀπό τόν Κάφκα καί τόν Τζόυς (πού κάνουν λογοτεχνία ἐσωτερικοῦ διαλόγου) ψυχαναλύουν.

Οἱ Ἀλμπη, Μπόντ, Μπέκετ, κ.λ.π. ἀπογυμνώνουν τό σημερινό ἀποτυχημένο πρόσωπο τῆς ἀγχώδους ἐποχῆς μας. Τραβοῦν κατά τή γνώμη μου τό μαχαίρι, πού ἀγγίζει τήν πληγή μέ τόν Εὐριπίδη καί τόν Σαίξπηρ.

ΜΑΡΙΑ Π. ΠΑΤΤΙΧΗ

Κ Α Θ Ε Μ Η Ν Α

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΑΓΩΡΑ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ

‘Ο θάνατος κλείει τὸν κύκλο τῆς ζωῆς κι’ ἀνοίγει τὸν κύκλο τῆς ὑστεροφημίας ἢ τῆς λησμονιάς. Τάχα ἀξίζει νὰ περάσῃς μιὰ ζωὴ χωρὶς ν’ ἀφήσῃς πίσω σου ὄνομα ἀγαθό, πού νὰ τιμᾷ τὴ γενιά σου καὶ νᾶναι παράδειγμα γιὰ κάποιους μέλλοντες νάρθουν; ‘Ο Διαγόρας Νικολαΐδης τίμησε τὸ βίο του μὲ ἔργα ἀντάξια “Ἑλλῆνα ἄντρα. Ἀσφαλῶς φεύγοντας ἐγκαταλείπει μνήμη ἀγαθὴ καὶ προβάλλει παράδειγμα γιὰ μίμηση.

‘Ο πνευματικὸς ἄνθρωπος ἔχει καθῆκον νὰ διαφυλάξη τὴ μνήμη αὐτῆ καὶ νὰ τὴν τοποθετῆ συχνὰ σὲ πρῶτο ἐπίπεδο γιὰ νὰ τὴν ἀντικρύζουμε προπαντὸς τὰ νιῶτα. Τὰ νιῶτα δὲν θέλουν μόνον ιδέες. Θέλουν νὰ ζέρουν πῶς μπῆκανε οἱ ιδέες αὐτές σὲ πράξη καὶ τί ἀποδῶσανε. ‘Ο Διαγόρας Νικολαΐδης ἀπὸ τὴν πρώτη νιότη του ὡς τὴν στερνὴ μέρα τῆς ζωῆς του (σὲ σχετικὰ πλήρεις ἡμέρες) ἔκαμε τὴν ἀθλητικὴ ἰδέα πράξη, ἔζησε τὸν ἀθλητισμὸ σὰν ὄραμα καὶ σὰν καθημερινὴ δραστηριότητα.

“Ἄς θεωρηθοῦν οἱ λίγες αὐτές σελίδες τῆς «Πνευματικῆς Κύπρου» σὰν ἐλάχιστο δείγμα ἐκτίμησῃς γιὰ τὸν **ΑΘΛΗΤΗ ΤΟΥ ΣΤΙΒΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΖΩΗΣ**, τὸν παλιὸ δάσκαλο καὶ φίλο μας Διαγόρα Νικολαΐδη.

ΕΝΑ ΔΙΤΟΜΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΠΕΤΡΟΥ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΜΑΣ

Οἱ ἀναμνήσεις τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ Ἀγῶνα μας 1955–1959 εἶναι μιὰ πλευρὰ τῆς ἱστορίας μας πού ἔχει ἀρκετὴ βαρύτητα. Ὅταν μάλιστα οἱ ἀναμνήσεις αὐτές ἀπλῶς πληροφοροῦν δίνοντας στοιχεῖα, ἐξιστορῶντας ψυχρὰ τὰ διάφορα περιστατικά, μὲ πολὺ λίγους, σχεδὸν μονολεκτικούς χαρακτηρισμοὺς προσώπων, ἀποτελοῦν γνήσια πηγὴ γιὰ νὰ συντεθῆ ἡ ἱστορία τοῦ Ἀγῶνα. Πάντοτε δεῖχνουμε ἐπιφύλαξη στὰ πολὺ λογοτεχνικά (ἢ φιλολογικά) κείμενα γύρω ἀπὸ τὰ περιστατικά τοῦ Ἀγῶνα μας. Ἀσφαλῶς κι’ αὐτὰ δίνουν μιὰν ἄλλη πλευρὰ, τὴ φιλοσοφικὴ ἄποψη πᾶν ὅτε περιστατικά καὶ τὰ πρόσωπα. Πιὸ πειστικὰ ὅμως πρέπει νὰ θεωροῦνται γιὰ τὸν ἐπιστήμονα καὶ μελετητὴ τὰ ἀπλὰ σὰν ἐκθέσεις. Ἔτσι ὁ μελλοντικὸς ἱστοριογράφος μπορεῖ νὰ συλλάβῃ τὸ μέγεθος τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ γεγονότος μας μὲ καθαρὴ ματιὰ, σπριγμένη πᾶν ὅτε ψυχρὰ ντοκουμέν-

τα, χωρὶς τὴν προκατάληψη τοῦ λυρισμοῦ καὶ τῶν ὑψηλῶν ἐνθουσιασμῶν.

Τὸ τελευταῖο δίτομο βιβλίον τοῦ ἀγωνιστῆ Πέτρου Στυλιανοῦ («Ἀπὸ τὴν τραγικὴ ἐποποιία τῶν Κεντρικῶν φυλακῶν») (Ἡ ἐποποιία τῶν Κεντρικῶν φυλακῶν, 1967, Ὁρεὸς ἀνάτασης, 1967, Λευκωσία) μπορεῖ νὰ καταταχθῆ στὴν κατηγορίαν τῶν βιβλίων πού δίνουν σαφεῖς πληροφορίες γιὰ γεγονότα, πρόσωπα καὶ τοποθεσίες. Γραμμένο ἀπλὰ, πολλές φορές ἀτιμέλητα σὰ δημοσιογραφικὸ κείμενο τῆς γρήγορης στιγμῆς, δὲν ἔχει σκοπὸ νὰ ἐνθουσιάζῃ μὲ λυρικές ἀποστοφές ἢ ἄσκατες παρεκβάσεις τοῦ μεγαλόστομου πατριωτικοῦ τύπου. ‘Ο συγγραφέας δὲν ἀξιολογεῖ, δὲν προβάλλει θρύλους. Μιᾶ μὲ εἰλικρίνεια γιὰ ὅσα εἶδε καὶ πληροφορήθηκε μὲς τὶς φυλάκες, παραθέτει δηλώσεις ἄλλων συναγωνιστῶν ἢ γνωριζόντων, δίνει φωτοτυπίες ἐπιστολῶν, ἀπ’ ὅπου παίρνεις νέα στοιχεῖα, κλπ. Δὲν προσπαθεῖ νὰ ἐξωραίσῃ ἢ νὰ ἠρωποιήσῃ τὰ πρόσωπα. Μερικὰ στοιχεῖα πού ἀποκαλύπτει ἦταν γιὰ ὅλους μας ἀγνωστά ἢ τοῦλάχιστο παραμορφωμένα μὲ τέτοιο τρόπο πού ἀμφεβαλλες γι’ αὐτά. Εἶμαι βέβαιος πὼς ὁ μελλοντικὸς ἱστοριογράφος μας θὰ ἐκτίμησῃ τὴν ἐργασία τοῦ Πέτρου Στυλιανοῦ γιατί θάξῃ ὑλικὸ ἀπὸ πρῶτο χέρι μὲ ἐλάχιστα, φυσικὲς ἐξάλλου, ἀλλοιώσεις (κι’ αὐτές ἐποουσιῶσεις).

‘Ο ἀπλὸς, καθημερινὸς ἀναγνώστης ἀσφαλῶς πολλὰ μπορεῖ νὰ πληροφορηθῆ ἀπὸ τὴν ἐξιστόρηση τῶν ὄσων ἔχουν συμβῆ μὲς τὶς Κεντρικὲς φυλάκες τῆς Λευκωσίας. Προπαντὸς οἱ νέοι πού δὲν ἔχουν ζήσει τὶς στιγμὲς ἐκεῖνες ἢ σὰν πολὺ μικρὰ παιδιὰ νοιῶθανε μονάχα τὸν ἀπόχό τους, διαβάζοντας τὸ δίτομο αὐτὸ βιβλίον μποροῦν νὰ ζήσουν τὸ θαῦμα ἐκεῖνο τοῦ τότε ἑλληνικοῦ ἑαυτοῦ μας, τοῦ καθαροῦ ἀπὸ πολιτικῆς – οικονομικῆς σκοπιμότητας. “Ἐχω ὑπ’ ὄψη μου μερικὲς περιπτώσεις νεαρῶν, πού πραγματικὰ ρουφῆζαν τὸ δίτομο βιβλίον. Γιατὶ μὲς τὸ βιβλίον αὐτὸ προβάλλεται χωρὶς τυμπανοκρουσίες καὶ φτιασιδία ἡ δημιουργικὴ νεότητα, πού θυσιαζόταν γιὰ ἑλληνικὲς ιδέες κι’ ἑλληνικὴ λευτεριά, τὴν λευτεριά πού περιλαμβάνεται μονάχα στὸν ὄρο (“Ἐννοῦ”).

Πιστεύω ἀκράδαντα, πὼς ὁ Πέτρος Στυλιανοῦ μὲ τὸ δίτομο αὐτὸ βιβλίον κατόρθωσε μὲ τὸν εἰλικρινῆ του λόγο νὰ προσφέρῃ χρῆσιμο κείμενο γιὰ τὸν ἱστορικὸ ἐπιστήμονα καὶ εὐχάριστο καὶ διδακτικὸ (μὲ τὴν εὐρύτατη σημασία τῆς λέξης) ἀνάγνωσμα γιὰ τὴ νεότητα καὶ ὅσους διατηροῦν μιὰ γνησιότητα στὴν ψυχὴ τους.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΕΣ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

Τελευταία γίνεται όλο και περισσότερο λόγος για τη μετάκλιση ξένων επιστημόνων για αιερά διαλέξεις και μαθημάτων στην Κύπρο. Ή έπαφή μας με τον Δυτικό κόσμο γίνεται στενότερη, και ή έπαφή μας με την Έλλάδα όλοένα χαλαρώνει. Αύτη ή τελευταία τάση δίνει την ευκαιρία να θυμηθούμε μια παλιά συζήτηση που είχαμε με τον καθηγητή και τότε πρύτανη τής Παντείου Άνωτάτης Σχολής Πολιτικών Έπιστημών κ. Ίωάννη Γεωργιάκη για την μετάκλιση κλιμακίου καθηγητών τής Σχολής στην Κύπρο με σκοπό να δώσουν επιμορφωτικά μαθήματα στους δημοσίους υπαλλήλους. Είναι γεγονός πώς οι περισσότεροι δημόσιοι υπάλληλοι άπλως έχουν τελειώσει μια σχολή Μέσης Παιδείας. Γι' αυτούς λοιπόν τους ανθρώπους που δέν έχουν τά οικονομικά μέσα να φοιτήσουν σε μια Πανεπιστημιακή Σχολή μιλάμε. Τίποτα δέν έμποδίζει λοιπόν να πάρουν μερικά μαθήματα από τους καθηγητάς του κύρους εκείνων τών Έλληνικών Πανεπιστημίων. Ούτε να παρακολουθήσουν μερικά μαθήματα από εκείνα που διδάσκονται σε μία σχολή που τό πτυχίο της στο έξωτερικό τυγχάνει εκτιμήσεως και που ή κατάρτιση που παρέχει στον κλάδο τών Πολιτικών Έπιστημών είναι παραδεκτόν πώς είναι άξιολογώτατη.

Οι καθηγηται τής Παντείου πιστεύουμε πώς είναι πρόθυμοι να ανταποκριθούν — αν κληθούν — να δώσουν μια σειρά θερινών μαθημάτων στην Κύπρο. Τότε δέν άπομένει παρά να πάρη ή Κυβέρνησις την πρωτοβουλία. Δέν πιστεύουμε πώς υπάρχει οποιαδήποτε προκατάληψις έναντι τών Έλλήνων επιστημόνων όταν μάλιστα είναι διεθνούς κύρους, ούτε ένα τι τής Παντείου όταν ή Σχολή αύτη άναγνωρίζεται στο έξωτερικό και όταν οι πτυχιούχοι της γίνονται δεκτοί με τόσο ένθουσιασμό στην Εύρώπη και στην Άμερική. Μερικοί μάλιστα έχουν άναδειχθί σε λαμπρούς επιστήμονες.

Νομίζουμε πώς μια τέτοια πρωτοβουλία θα άποτελέση μια άπόδειξη τών στενών πνευματικών σχέσεων Κέντρου και Κύπρου και ταυτόχρονα μια άναγκαία ένέργεια για την καλύτερη λειτουργία τής κρατικής μηχανής.

ΠΙΤΣΑ ΓΑΛΑΖΗ

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

ΤΟ ΜΟΥΣΙΚΟ 1967 ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟΝ

Τό 1967 υπήρξε σχετικά πλούσιο σε μουσική κίνηση. Άπό τό έξωτερικό μας ήρθαν και Έλληνες και ξένοι καλλιτέχνες. Τόν Γενάρη είχαμε για παράδειγμα τόν έκλεκτό Έλληνα πιανίστα Γιώργο Χατζηνίκο, ό οποίος έδωσε ρεσιτάλ στο Λύκειον Έλληνίδων Άμμοχώστου με έργα Ντεμπουσύ, Μπετόβεν, Γιάννασεικ, Σιοπέν, Λιστ και Μπάχ. Ό Γιώργος Χατζηνί-

κος, σε μία συνέντευξη του από τό Ραδιόφωνο μας μίλησε για την μεγάλη έκτίμηση για τό έργο του Έλληνα συνθέτη Νίκου Σκαλκώτα, και για τις προσπάθειες του ίδιου να γνωρίση στο κοινό τής Εύρώπης και ιδιαίτερα τής Άγγλίας όπου είναι εγκατεστημένος σαν καθηγητής στο Βασιλικό Κολλέγιο του Μάντσεστερ, την μουσική του Σκαλκώτα.

Λίγο άργότερα, και πάλι τόν Γενάρη, είχαμε άκόμα ένα ρεσιτάλ πιάνου στην σχολή Τυφλών. Την φορά αύτη από τόν νεαρό συμπατριώτη μας Χριστόδουλο Γεωργιάδη που έχει διακριθεί σαν σπουδαστής στην Βιέννη, κι' ό οποίος συνεχίζει τις σπουδές του στην Μόσχα. Κύρια χαρακτηριστικά στο παίξιμο του Γεωργιάδη ήταν ή διαύγεια, ή ποιητική άπόδοση και ή ύψηλή δεξιοτεχνική του κατάρτιση.

Άπό την Έλλάδα μας ήρθε τόν φεβρουάριο τό Έλληνικό Τρίο Έγκόρδων που έδωσε συναυλία στην Παιδαγωγική Άκαδημία. Ή γενική έντύπωση που μας άφησε ήταν ότι έπρόκειτο για τρεις δεξιοτέχνες του βιολιού, τής θιάλας και του βιολοντσέλλου, οι οποίοι όμως πρέπει να εργαστούν πολύ σαν ομάδα για να δώσουν ένα επίπεδο έρμηνείας στα πλαίσια τής μουσικής δωματίου, όπως τό γνωρίζει ή Εύρώπη.

Ίωως, τό πιό σημαντικό, «ιστορικό» γεγονός θάλεγε κανείς για τά μουσικά χρονικά τής Κύπρου, που συνέβη τόν φεβρουάριο, ήταν ή ίδρυση τής Συμφωνικής Όρχήστρας του ΡΙΚ. Σκοπός τής Όρχήστρας είναι να συμβάλη στην εξάπλωση τής μουσικής στον τόπο μας με την ζωντανή παρουσία όλων τών παραγόντων που συνθέτουν μια μουσική έκτέλεση.

Ένας άλλος σκοπός τής Όρχήστρας του ΡΙΚ είναι να ένθαρρύνη τα νεαρά ταλαντούχα παιδιά του τόπου μας να προσανατολιστούν πάνω σε μια επαγγελματική μουσική γραμμή, έτσι που να μπορούν άργότερα να άξιοποιήσουν τις καλλιτεχνικές τους ικανότητες στα πλαίσια τής ίδιας αυτής όρχήστρας.

Πραγματικά ή Συμφωνική Όρχήστρα του ΡΙΚ, κάτω από τη διεύθυνση του Γιάνγκου Μιχαηλίου, έδωσε μια σειρά συναυλιών και έμφανίστηκε σε μικτές καλλιτεχνικές εκδηλώσεις που όργάνωσε τό ΡΙΚ. Οι συναυλίες δέν περιορίστηκαν μόνο στην Λευκωσία. Ή Όρχήστρα πήγε στην Λάρνακα, την Άμμόχωστο, τη Λεμεσό άκόμα και στην μακρυνή Πάφο.

Ό Μάρτιος δέν πέρασε χωρίς μουσικά γεγονότα. Στην Κύπρο θρισκόταν ό Αυστραλός βιολινίστας Ρόναλντ Γούντκοκ που έδωσε ένα ρεσιτάλ στην Παιδαγωγική Άκαδημία και ένα στην Άμμόχωστο, στο Λύκειον Έλληνίδων. Συνόδευσε στο πιάνο ό Γιώργος Άρβανιτάκης. Θυμόμαστε ιδιαίτερα την έρμηνεία του Γούντκοκ στην Σονάτα του Γκρίγκ σε σόλ μείζον και στην «Μελαγχολική Σερενάτα» του Τσαϊκόφσκυ.

Λίγο αργότερα έδινε ρεσιτάλ πιάνου ο Γιώργος Άρβανιτάκης, ο οποίος σταθερά συνεχίζει την άνοδική του καλλιτεχνική πορεία.

Ένα άλλο ρεσιτάλ πιάνου πού χαρήκαμε, έξ άλλου, τόν Άπρίλιο ήταν τής Άμερικανίδας Άν Σιάίν, πού δόθηκε στην Σχολή Τυφλών. Ένα δεύτερο ρεσιτάλ έδωσε ή Έλληνίδα πιανίστα Μαρία Χαιρογιώργου Σιγάρα στο Χίλτον, τόν ίδιο μήνα.

Τόν Μάιο πληροφορηθήκαμε γιά τήν πρώτη εμφάνιση τής Μικτής Χορωδίας τού Πνευματικού Όμίλου Λάρνακος με διευθυντή τόν Χριστόδουλο Άχιλλεούδη. Η πρώτη αυτή εμφάνιση υπήρξε έλλιδοφόρα και ύπόσχεται πιό καλά αποτελέσματα στο μέλλον.

Τόν ίδιο μήνα και στις άρχές τού Ίουνίου, πραγματοποιήθηκε ή δεύτερη συναυλία τής Συμφωνικής Όρχήστρας ΡΙΚ με σολιστ τήν Λούση Λεοντίδου, ή οποία έπαιξε τό Κοντσιέρτο άρ. 20, σέ ρε έλασσον, τού Μότσαρτ. Τό πρόγραμμα περιλάμβανε επίσης έργα Χάυτν και Μπετόβεν. Συνοδικά δόθηκαν τέσσερις συναυλίες, στην Λευκωσία, Λάρνακα, Άμμόχωστο και Λεμεσό.

Ός τώρα είδαμε πώς κυριαρχούσαν τά ρεσιτάλ πιάνου. Τά πράγματα θ' αλλάξουν με τόν έρχομό τής φθινοπωρινής σαιζόν. Άπό τόν Σεπτέμβριο κι' όλας έχουμε δυό έκδηλώσεις με Όρχήστρα. Είναι και πάλιν ή Συμφωνική Όρχήστρα τού ΡΙΚ σέ δυό συναυλίες στο γραφικό περιβάλλον τού άρχαίου θεάτρου τής Σαλαμίνας και τού Κουρίου.

Τόν Σεπτέμβριο επίσης εμφανίστηκαν άπό κοινού στο Δημοτικό Θέατρο Λευκωσίας, ή μικτή Χορωδία τού Πνευματικού Όμίλου Λάρνακος, ή σοπράνα Μαίρη Σμετοπούλου-Τσίταρου και ή φιλαρμονική τής Έλδύκ, σ' ένα ποικίλο πρόγραμμα.

Τό Ίνστιτούτο «Γκαίτε» παρουσίασε τόν Όκτώβριο στην Λευκωσία και στην Άμμόχωστο τό «Ντοου Βερολίνου», πού άπαρτίζουν οί Κάρλ Χάιντς Σβάρτς (βιολι) και Χάνς Γκέοργκ Τσαμπόνα (πιάνο). Τό ΡΙΚ είχε τήν ευκαιρία νά ήχογραφήσει στά στούντιό του τούς εξαίρετους αυτούς καλλιτέχνες πού έχουν ένα πολύ ίσορροπημένο «άνοάμπλ» και παίζουν με μιά άπόλυτη ταύτιση όσον άφορά τήν προσέγγιση τούς στην έρμηνεία.

Ένωρίτερα, τó φθινόπωρο και πάλι, άκούσαμε στο ύραίο θέατρο τής Σαλαμίνας τó Κουίντέττο ζυλίνων πνευστών τής φιλαρμονικής, ένα άπό τά σπουδαιότερα συγκροτήματα τού είδους του όχι μόνο στην Άμερική αλλά και σ' όλόκληρο τόν κόσμο. Προς τó τέλος τού Όκτωβρίου σημειώθηκε τó μεγαλύτερο καλλιτεχνικό γεγονός τής χρονιάς με τήν κάθοδο στην Κύπρο τής φιλαρμονικής Όρχήστρας τού Λός Άντζελες, με διευθυντές τούς Ζούμπιν Μέετα και Λώρενς όστερ. Τό φιλόμουσο άκροατήριό του ντισοί γνώρισε μιά Όρχήστρα παγκοσμίου φήμης. Όσο γιά τούς διευθυντές, κι' οί δυό έπειθαν γιά τήν ύψηλή καλλιτεχνική τους άξία, άνκαι τά αποτελέ-

σματα προέρχονταν άπό δυό πολύ διαφορετικές ίδιουσγκρασίες. Ίδιαίτερη έντύπωση προκάλεσε ή πιανίστα Άντρέ Ουώτς, ή όποία έπαιξε και στις δυό βραδυές, τήν πρώτη τó δεύτερο Κοντσιέρτο τού Μακντάουελ και τήν δεύτερη τó πρώτο Κοντσιέρτο τού Λίστ.

Προτού κλείσουμε τή σύντομη αυτή ανασκόπηση τών μουσικών γεγονότων τής χρονιάς, αναφέρουμε τó ρεσιτάλ τής πιανίστας Βάσως Δεβετζή καθώς και τά ρεσιτάλ πιάνου πού έδωσαν στην Έλλάδα οί Γιώργος Άρβανιτάκης και Δώρα Κοντολαίμη, και τά όποία είχαν ευμενή σόχλια άπό τούς έλληνικούς μουσικούς κύκλους.

Τέλος, στις 15 και 16 Δεκεμβρίου, ή Χορωδικός Σύνδεσμος Δεκέλειας με συμμετοχή Όρχήστρας πού άποτελείτο άπό Κύπριους έκτελεστές, έδωσε δυό συναυλίες στο Λύκειο Έλληνίδων και στη Δεκέλεια, με Χριστουγεννιάτικους ύμνους και άποσπάσματα άπό τόν «Μεσσία» τού Χαίντελ. Κι' οί δυό συναυλίες ήταν πολύ πετυχημένες. Διευθυντής ήταν ή Τζιων Μπλένκινσον.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΑΠΑΚΥΡΙΑΚΟΥ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

ΠΑΤΡΟΚΛΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ: Ό Παλαμās και ή Κύπρος, Άθήναι, 1968.

Με τόν Παλαμā έχουν άσχοληθί πολλοί Κύπριοι, προπαντός με διαλέξεις. Ειδικά τεύχη περιοδικών άφιερωθήκανε σ' αυτόν — σημειώνω τά πολύ καλό γιά τήν εποχή του ειδικό τεύχος τού περιοδικού «Κυπριακά Γράμματα» (Άπρ. — Μάης 1936), όπου βρίσκεται ή ως έκείνη τήν ήμέρα κυπριακή βιβλιογραφία γιά τόν Παλαμā. Επίσης σημαντικό είναι τó τρίτομó γιά τόν Παλαμā έργο τού Άιμ. Χουρμούζιου «Ό Παλαμās και ή εποχή του».

Τό βιβλίο τού Πάτροκλου Σταύρου («Ό Παλαμās και ή Κύπρος») συγκεντρώνει με καλή διάταξη και με διαφωτιστικά σόχλια στις ύποσημειώσεις ό,τι έγραψε ή Παλαμās γιά τó νησί μας και τούς ανθρώπους του. Η πρακτική άξία τού βιβλίου αυτού γιά τόν έρευνητή, αλλά και τόν άπλως ένδιαφερόμενο είναι όλοφάνερη. Τοúτο κι' όλας άποτελεί βασικό προσόν τής έκδοσης. Άν προσθέσει και τόν πολύ διευκολυντικό πίνακα προσώπων και πραγμάτων, πού δημοσιεύεται στο τέλος, αντίλαμβάνεται δυό πράγματα: τήν πληρότητα κι' εύκολία στη χρήση τού βιβλίου και τόν μόχθο τού συγγραφέα.

Στήν πραγματικότητα (όπως και τó σημειώνει ή συγγραφέας) ή μελέτη, πού προτάσεται τών κειμένων, διαβάστηκε σάν πανηγυρική όμιλία στην «Παλαμική Έορτή 1966» στη Πάφο κι' αργότερα στην Άθήνα και τή Θεσσαλονίκη. Με τήν προσθήκη όμως τών ύποσημειώσεων, όπου σόχλια και παραπομπές, ή διάλεξη μετατρέπεται σε φιλολογική μελέτη, με άξιώσεις βέβαια. Η μελέτη τών σχέσεων Πα-

λαμὰ και Κύπρου γίνεται κατά προοδευτικό τρόπο αρχίζοντας από τὰ πιό παλιά γραφὰ τοῦ ποιητῆ κατά τὰ τέλη τοῦ περασμένου αἰώνα. Ἴδιαίτερα τονίζεται ἡ πατριωτικὴ στάση τοῦ Παλαμὰ ἔναντι τῶν θεμάτων τῆς Κύπρου. Πολλὸ ὀρθὰ ὁ Σταύρου πρόσεξε τὴν πλευρὰ αὐτή, γιατί ὁ Παλαμὰς ὑπῆρξε κατά κύριο λόγο «ἐθνικὴ ἰδέα» κι' ὅταν ἀκόμα ἀρνιόταν και γκρέμιζε εἴδωλα. Οἱ φιλικὲς σχέσεις του με Κυπρίους πάντοτε περιείχανε ἔστω και λίγο ἐθνικὸ πνεῦμα. Οἱ πληροφορίες πού δίνονται με τρόπο πάντοτε ἄνετο κι' ὄχι ψυχρὰ φιλολογικὸ (στὸ κείμενο ἢ στις ὑποσημειώσεις) φωτίζουν πολλὰ σημεῖα σχετικὰ με τὴν ἀποψη τοῦ ποιητῆ γιὰ τὴν Κύπρο και γιὰ ἄλλα εὐρύτερα θέματα.

Και ἡ δημοσίευση τῶν κειμένων (ἀνέκδοτες ἐπιστολές τοῦ Παλαμὰ πρὸς τὴν Μαρία Ἐλευθερίου, τώρα Κα Γκαφφιέρο δημοσιευμένες ἐπιστολές πρὸς τὸν Μενάρδο, Μελεῖ Νικολαΐδη, Γλαῦκον Ἀλιθέρη κλπ., ποιήματα και συνεντεύξεις ἢ πρόλογοι) ὑπονηματίζονται με λιτὸ τρόπο κι' ὄχι ἐπιδεικτικὸ, πράγμα πού καθιστὰ και τὸ μέρος αὐτὸ ἔλκυστικὸ.

Θεωρῶ τὴν προσφορά τοῦ Πάτροκλου Σταύρου σημαντικὴ γιὰ τὰ γράμματά μας κι' ἀπορῶ πῶς δὲν ὑπόβαλε ὅλ' αὐτὰ στὸ Πανεπιστήμιο γιὰ ἐναίσιμο διατριβή.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

«ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΝ ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ», ἐπσία ἐκδοσις χριστιανικοῦ στοχασμοῦ και τέχνης, Βιβλιοπωλεῖον τῆς «Ἐστίας», Ι. Δ. Κολλάρου και Σίας, Ἀθῆναι, 1967.

Μέσα στὰ πολυάριθμα βιβλία πού κυκλοφόρησαν τὰ Χριστουγεννα, ξεχωριστὴ θέση κατέχει τὸ «Χριστιανικὸν Συμπόσιον», πού ἐκδίδεται με τὴν πρωτοθουλία τοῦ κ. Κ. Σαραντόπουλου και ὑπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ κ. Κώστα Τσιρόπουλου. Ὁ χριστιανικὸς λόγος, ὄχι ὅπως τὸν ἀκούμε ἀπὸ τυποποιημένα κηρύγματα, ἀλλὰ ὅπως τὸ νοιώσανε μεγάλοι ἄνθρωποι βαθιὰ στὴ ψυχὴ τους, διοχετεύεται πλούσιο ποτάμι γάργαρα ἀπ' τις λογοτεχνικές τους συγγραφές κατευθεῖα στὴ ψυχὴ τοῦ ἀναγνώστη· δὲ μιλᾷ σ' αὐτὸ ὁ δογματικὸς ρήτορας, ἀλλὰ ἡ ἀγνή χριστιανικὴ καρδιά, πού βρίσκει ἀμεση ἀνταπόκριση στις δικές μας καρδιές και με μᾶς διαποτίζει με δόξας και συγκίνηση. Θάθελα νὰ μπορούσα νὰ μιλήσω γιὰ ὅλα τὰ δημοσιεύματα τοῦ τόμου ἀναλυτικὰ, ἐπειδὴ ὅμως ὁ κῶρος δὲ μοῦ τὸ ἐπιτρέπει περιορίζομαι ἀναγκαστικὰ σὲ μερικὰ ἀπ' αὐτὰ, χωρὶς νὰ θέλω νὰ πῶ, πῶς τὰ ὑπόλοιπα εἶναι μικρότερες ἀξίας και σημασίας. Καὶ πρῶτα, ὁ κ. Κ. Τσάτσος στοὺς «Διαλογισμοὺς γύρω ἀπὸ τὸ θρησκευτικὸ βίωμα» ἀναλύει τὸ θέμα τῆς ἀπόλυτης πληρότητας και τὸν τρόπο με τὸν ὁποῖο αὐτὴ γίνεται βίωμα, πού ὀδηγᾷ πρὸς τὴ θέωση. Κατόπι ἐξετάζει τὴν τελεολογικὴ πορεία τῆς δημιουργίας πρὸς τὸ Δημιουργό, τὴν ἁμαρτία, πού σημαίνει παρεμπόδιση και ἄρνηση τῆς ἐλευθερίας, ἡ ὁποία ἄρνηση με τὴ σειρά τῆς

σημαίνει παρεμπόδιση τῆς πορείας πρὸς τὸ θεό. Τὸ θέμα τῆς ἀγάπης ἀναλύει κατόπι με κάθε δυνατὴ λεπτομέρεια και ἀπὸ κάθε πλευρὰ και ἐξετάζεται ὁ Χριστιανισμὸς σὰ θρησκεία τοῦ αἰσθήματος, πού στέκει πάνω ἀπ' ὅλα τὰ ἐπιτεύγματα τοῦ ἀνθρώπου πολιτισμοῦ.

Ὁ μ. Φώτης Κόντογλους, με μιὰ («Ἐπιστολή») ἐξηγεῖ γιατί συναρπάστηκε ἀπ' τὴν Ὁρθοδοξία. Ὁ κ. Βασίλης Τατάκης ἀναλύει τὴ φαινομενολογία τοῦ «πιστεύειν». Ὁ κ. Ἀντρέας Καραντώνης κι ὁ κ. Γ. Θέμελης δημοσιεύουν ἐμπνευσμένα ποιήματα γεμάτα χριστιανικὸ παλμό κι ὁ κ. Σῶτος Χονδρόπουλος τὸ ὠραῖο διήγημα («Γῆ και σποδός»). Συνεργάζονται ἐπίσης στὸν τόμο κορυφαῖο τὰ ξηνοὺς συγγραφείς κ' ἔτσι προσφέρεται ἓνα σύνολο, πού ἱκανοποιεῖ και τὸν πιό δύσκολο ἀναγνώστη. Ἔτσι, μπορούμε νὰ ποῦμε πῶς τὸ «Χριστιανικὸν Συμπόσιον» ἐκπληρώνει κατὰ τὸν καλύτερο τρόπο τὸ σκοπὸ, γιὰ τὸν ὁποῖο ἐκδίδεται.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΣΑΤΣΟΥ («Ἑλληνικὴ Πορεία»), Ἐκδοσις Βιβλιοπωλεῖου τῆς «Ἐστίας», Ἀθῆναι, 1967.

Ὁ τόμος περιλαμβάνει μιὰ σειρά ἀπὸ πολιτικὰ δοκίμια, ὄχι με τὴ στενὴ ἔννοια τῆς πολιτικῆς τέχνης ἀλλὰ με τὴν πλατειὰ ἔννοια τῆς ζωῆς τῆς πολιτείας και τοῦ ἔθνους, πού, ὅπως μᾶς λέει ὁ συγγραφεὺς, τὰ δημοσιεύει γιὰ ὁποῖον ζητᾷ τὸν πολιτικὸ προσανατολισμό του σὲ μιὰ δύσκολη ἔρα. Στὰ δοκίμια αὐτὰ, πού ἀρχίζουν με ἀνάλυση τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας ἀνά τοὺς αἰῶνες ἀλλὰ κι ὅπως ἡ ἀνάγκη τῆς προβάλλει σήμερα και προχωροῦν σὲ γενικώτερα θέματα, ὅπως τὸ νόημα τοῦ ἔθνους, ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἑλλάδος στὸ σύγχρονο κόσμο, γιὰ νὰ ἐξειδικευθοῦν ἀργότερα στις σχέσεις τοῦ ἀτόμου και τῆς πολιτείας, στις πολιτικὲς ὁμάδες και τὴν ἡγεσία κλπ., δὲ ξεύρει κανεὶς τί νὰ πρωτοεκτιμήσῃ. Γιατί, συγκεντρῶνουν τὴ λαγαράδα τῆς σκέψης, τὴν πληρότητα τοῦ ὕφους, τὸ φιλοσοφημένο στοχασμό, τὸ θάρρος τῆς γνώμης και τις λογοτεχνικές ἱκανότητες ἐνὸς ἐξαιρετικοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου, πού ἀνάλωσε τὴ ζωὴ του στὸ νὰ ἐξυπηρετῆ με πίστη και συνέπεια τὸ ἔθνος του και νὰ περιέπῃ τὴν ἐθνικὴ κληρονομία. Ἔτσι, ὅλα τὰ προβλήματα πού ἀπασχόλησαν και ἀποσχολοῦν και ἢ ῥῆκαν λυσιτελεῖ κατάληξη ἢ ταλαιπώρησαν τὸν Ἑλληνισμό, βρίσκουν μέσα στις 260 σελίδες τῆς Ἑλληνικῆς Πορείας τὴν πραγματικὴ τους τοποθέτηση, σὲ τρόπο πού νὰ ἀποτελοῦν ἀλάθητο ὄδηγο γιὰ τοὺς μελλοντικούς ἀγῶνες τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

ΔΗΜΗΤΡΗ ΠΟΤΑΜΙΤΗ «Ἡ Δολοφονία τῶν Ἀγγέλων ἀπὸ τὰ γουέστερν και τὴν φορμάκα και ἡ ἀποδημία τοῦ μικροαστοῦ κ. Δημητρίου Ποταμίτη παρὰ δῆμον ὄνειρων», ποιήματα, 1968.

Ὁ Δημήτρης Ποταμίτης ἀπὸ τὸ πρῶτο του βιβλίου («Συμπόσιον»), πού ἐξέδωσε τὸ 1964, ἀ-

πόδειξε πώς πολύ γρήγορα θά βρισκόταν στην πρωτοπορεία της νεοελληνικής ποίησης με τις νέες αναζητήσεις και τη νέα τεχνική της. Με το νέο του βιβλίο καθιερώνεται οάν ποιητής, που ο λυρισμός του συνδυάζεται με τον άγνό στοχασμό και την άφρευτη αντίληψη της ζωής. Οι «Αποδημίες» και το «Σώμα του φωτός» είναι δυο ποιήματα, που στέκουν μέσα στα πιο έκλεκτα της λογοτεχνίας μας, και λυπάμαι που δε μπορώ να τα προσφέρω στους αναγνώστες μου ένεκα της έκτασής τους. Έντοτούς, το σύντομο ποίημα «Η νύχτα» δίνει μια ιδέα της ποίησης του Δημήτρη Ποταμίτη:

Μιλήσαμε τόσες φορές για έρήμωση
που και τὰ φύλλα της λεύκας μαράθηκαν
το περασμένο καλοκαίρι.

Τί μας μένει λοιπόν άλλο για να ζήσουμε
παρά ο χορός κ' η μουσική
στη μέση της Πλατείας.

Που θά μας βγάλη αυτό το ρέμα;

Μιλήσαμε τόσες φορές για προορισμούς
και αναγκαιότητες
μά τι κερδίσαμε φάχνοντας όλημερίς
για ένα καρβέλι ψωμί.

Που είναι το φως
που γυρεύαμε τις ευλογημένες εκείνες
μέρες στο βυσσινόκηπο

Θέ μου που είναι το φως;

A. ΠΕΡΝΑΡΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

ΓΙΑ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΝΙΚΗΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ

Ήγαπητέ κ. Χρυσάνθη,

Θά σās παρακαλούσα να μου παραχωρήσετε λίγο από τον πολύτιμο χώρο της «Πνευματικής Κύπρου» για να εκφράσω κι εγώ τις δικές μου απόψεις για το τελευταίο βιβλίο της φίλης ποιήτριας Νίκης Λαδάκη-Φιλίππου («Η Δέσποινα των Βηματισμών»).

Όπως είναι γνωστό ή Φιλίππου πρωτοεμφανίστηκε με συγκεντρωμένη τη δουλειά της το 1960 στη συλλογή «Δρόμοι αγάπης», συνέχισε με τὰ «Άτονα» το 1963 και μās εξέπληξε το 1964 με τὰ «Επεισόδια», ποιήματα ώριμα, που την κατέτασαν πια άδιαφιλονίκητα ανάμεσα στους ποιητές του τόπου μας. Πιστεύω πώς με την καινούρια συλλογή της δεν προσθέτει άπλως ένα ακόμα βιβλίο στα τρία προηγούμενα της αλλά με την μουσικότητά τους οί νέοι στίχοι της, με τις πραγματικά έλκυστικές εικόνες τους, φέρνουν τον αναγνώστη πολλές φορές σέ τόσο δικά του, τόσο προσωπικά του γεγονότα ή και συναισθήματα ώστε βαθεία να τον συγκινούν.

Οί τριάντα περίπου σελίδες της «Δέσποινας των Βηματισμών» χωρίζονται σέ τρία μέρη, που περιλαμβάνουν τὰ βίωματα ενός ανθρώπου, που τίποτε δεν δέχεται άβασάνιστα στή

ζωή. Η ποιήτρια με στίχους λιγούλλαβους, κάποτε μονολεκτικούς, όσον άφορά την τεχνική, διεξέρχεται τό θέμα της με μουσικότητα τόση ώστε να σου δημιουργή την έντύπωση ενός τραγουδιού.

Έξω από το πραγματικό τους νόημα, με προέκταση συμβολική χρησιμοποιούνται πολλές λέξεις ή φράσεις, όπως «τρία παραθύρια στο καλοκαίρι», «παραθύρια μέσα στη θάλασσα», «το κανάλι», «το κλαρί της άμυγδαλιάς», «το ποτάμι» και άλλα. Μου φαίνεται πώς αυτά τὰ σύμβολα ύποδηλούν ένα συγκεκριμένο αίσθημα, νόημα καλύτερα και όδηγούν τον αναγνώστη, καθώς προχωρεί στή μελέτη του όλου έργου, από το έξωπραγματικό στο συγκεκριμένο, όσο σκοτεινό, δύσκολο και βασανισμένο κι αν είναι.

Στήν «Δέσποινα των Βηματισμών» ή Φιλίππου βλέπει, ζή, νοιώθει, κρίνει, προσπαθεί να συγκεντρώσει τό αίσθημα, να του δώσει μορφή, να το πλάσει. Άπό τη φύση της συναισθηματική και λεπταίσθητη δεν μπορεί να έρμηνεύσει τό σύμβολό της μέσα σέ κώρο και χρόνο, μέσα στο τετράγωνο της λογικής. Άπλως το παραδέχεται: «Είναι:.. Όμως «δεν έχω τη δύναμη | να σκλαθώσω τὰ χέρια | δεν έχω τη δύναμη | να θάλω τό κορμί μου | στο δρόμο σου | να τό ανοίξω στα τόξα | των νεύρων σου | και μένω με τις παλάμες | ανοικτές στον ήλιο | με τ' όνειρο | σταλωμένο στήν καρδιά | ...κι όλο ξεμακραίνεις... |».

Ένα σπουδαίο πλεονέκτημα της «Δέσποινας των Βηματισμών» είναι ή σαφήνεια του νοήματος και της εικόνας. Ευκολότερα σταματάς μπροστά στο σαφές και νοητό παρά στο άσαφές και άφηρημένο, πίσω από το όποιο καραδοκούν πολλές παγίδες. Μās βοηθεί, θέλω να πώ μās κεντρίζει, πατά τό κομπι της συναισθηματικής μας ζώνης με περιστατικά κι εικόνες, που τὰ ζήσαμε προσωπικά μά δεν τὰ προσέξαμε τότε, μά που τώρα επανέρχονται, ή μνήμη επενεργεί πάνω στο συναισθηματικό έτσι ή ανταπόκρισή μας στο κάλεσμα της ποιήτριας είναι άμεση και ταχεία.

Πολύ συγκινητική είναι ή μαρτυρία της ποιήτριας για την άπουσία οποιασδήποτε μορφής ανταπόκρισης ή αντίσταθμίματος στήν προσφορά. Τούτη ή ζωή, τούτος ό κόσμος, που μās έξαντλεί τὰ χέρια «σά μία κολώνα | που μου έπεσε τυχαία | στο δρόμο | πάνω στις άγκώνες | και μουφερε όδύνη και κάματο | πολλές σταγόνες ιδρώτα | στο μέτωπο | πολλή θούρα | για τὰ λίγα κομάτια | που δε θά φθάσουν να σέ θρέψουν.

Μέσα στήν άδειωσύνη του καιρού μας τό καινούριο βιβλίο της διαρκώς έξελισσομένης ποιήτριας Νίκης Λαδάκη-Φιλίππου είναι μια προσφορά άξιοπρόσεκτη στο τομέα της ποίησης.

Με έξαιρετικήν έκτίμηση
ΕΙΡΗΝΗ ΠΑΝΑΓΗ-ΤΣΟΥΛΛΗ

ΜΙΑ ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ
ΣΕ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ

Άγ. σύνταξη,

Στο διαφωτιστικό βιβλίο του Πάτροκλου Σταύρου «Ο Παλαμάς και η Κύπρος» (Αθήνα 1968) σελ. 111, ύποσημ. 22 αναγράφεται πώς δημοσίεψα μία έπιστολή του Παλαμά προς το

Νικολαΐδη με λανθασμένη ήμερομηνία. Πολύ όρθα το σημειώνει (με κάποιο μικρό λάθος). Το λάθος αυτό όφείλεται σε τυχαία παραδρομή που βρίσκεται στο γράμμα του Μελη Νικολαΐδη το παραθέτω (για την τάξη) σε φωτοτυπία.

Εύχαριστώ,
ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
ΖΑΪΜΗ 29 - ΤΗΛ. 817-056
ΑΘΗΝΑΙ Τ. 147

23/10/1967

Αγαπητέ μου κ. Χρυσάνθη,

Βισωνιώ εύχαρίστησα στο γράμμα σας της

4/9/67.

Εύχαριστήθηνα που θα δημοσιεύσει το γράμμα
μας ως Αξιόλογο στο Πρωτόδικο. Ουδέποτε δέχομαι
καυχήματα ως βλαπτικά. Θα κολάσω όποιον σπείρει
χρόνια αζήτων, και αν βρω ένοχο έξυβισμό, θα
σας γράψω. Το γράμμα ως Παλαμάς έχει ημερομηνία

19/10/31

Εύχαρίστησα και σας γράψω αν έρωσάτε για

το Ανώτατο Κοινοβούλιο. Την άρχισα να γράφω και θα

σας τη στείλω σε μια-δύο μέρες. Έρωσάτε μου
γρήγορα ο Χάρης και το έρωσάτε μια αλλομένη νε-

κρωσάτε μου και ο Ν. Σολοί, θα γράψω για σας ένω-
κωδέως και παρλιουριδικώς.

Μ' εύχαρίστησα και ευχαριστώ

Μέλη

ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΩΝ

Διαγωνισμός Διηγήματος του ΕΠΟΚ

Ο «Ελληνικός Πνευματικός Όμιλος Κύπρου» προκηρύσσει διαγωνισμό διηγήματος.

Όροι: 1) Θέμα, τεχνοτροπία και έκταση ελευθέρως. 2) Βραβείο λίρες δέκα (£10). 3) Όσα διηγήματα θα υποβληθούν πρέπει να έχουν το πλήρες ονοματεπώνυμο και τη διεύθυνση του συγγραφέα. (Δεν γίνονται δεκτά ψευδώνυμα). 4) Όσα θα βραβευθούν θα δημοσιευθούν στη «Φιλολογική Κύπρος» και ύστερα θα επανέλθουν στην κυριότητα του συγγραφέα. 5) Η κριτική επιτροπή μπορεί να μη απονείμει βραβείον αν κατά την κρίση της ύστερου όσα υποβλήθηκαν. 6) Τελευταία μέρα υποβολής ή 15 Φεβρουαρίου 1969.

Τα έργα αποστέλλονται στον γραμματέα του Όμιλου δ/ρα Κύπρου Χρυσάνθη, Ανδροκλέους 2, Λευκωσία (110).

Κριτική Επιτροπή θα ορισθή από το Διοικητικό Συμβούλιο.

Πιερίδειος Διαγωνισμός του περιοδικού «Πνευματική Κύπρος»

Το περιοδικό «Πνευματική Κύπρος» προκηρύσσει τον «Πιερίδειο Διαγωνισμό Διηγήματος» κατά παράκληση και χορήγηση της κας Θεοδώρας Ζήνωνα Πιερίδη, εις μνήμη του συζύγου της.

Όροι: 1) Θέμα από τους απελευθερωτικούς αγώνες της Κύπρου ανά τους αιώνες. 2) Η ύπ' αρ. 2, 3, 5 και 6 όροι του διαγωνισμού διηγήματος ΕΠΟΚ. 3) Όσα θα βραβευθούν θα δημοσιευθούν στο περιοδικό «Πνευματική Κύπρος».

Τα έργα αποστέλλονται στη διεύθυνση του περιοδικού Ανδροκλέους 2, Λευκωσία (110).

Κριτική Επιτροπή: Κα Ναδία Νίκου Δημητρίου (από μέρους της Κας Πιερίδου), ένα μέλος του ΕΠΟΚ και ένα μέλος, που θα ορίση η διεύθυνση του περιοδικού.

ΓΕΝΙΚΑ

Στη «Νέα Έστία» (15 Μαΐου 1968) δημοσιεύεται ένα ποίημα του Γιάννη Παπαδόπουλου και ένα σχόλιο του Πέτρου Γλέζου για τη «Φιλολογική Κύπρος» 1967-1968. — Στη «Νέα Ελληνική Έγκυκλοπαί-

δεϊά», του Χάρη Πάτσι, ο Δημ. Γιάνκος στο λήμμα «Ανάγνωσμα» αναφέρει και εργασίες των Κυπρίων Γιάννη Λεύκη, Ανδρέα Ίωάννου, Κ. Χρυσάνθη, Ν. Κρανιδιώτη, Κ. Μόντη-Α. Χριστοφίδη και Νίκου Σπανού. — Στο περιοδικό «Μακεδονική Ζωή» (Μάιος 1968) αναδημοσιεύεται ποίημα του Κ. Χρυσάνθη για την αναχώρηση των έλλαδικών στρατιωτών απ' την Κύπρο. — Στόν «Νεοελληνικό Λόγο» (άρ. 10-11) ο Χάρης Σακελλαρίου κρίνει τό «Σαραντατρείς επιστολές του Πέτρου Βλαστού» του Κ. Χρυσάνθη. — Στο περιοδικό «Νέα Ζωή» ποίημα της Κυπρίας Στέλλας Παναγίδου. — Στο «Βήμα» (30 Ίουν. 1968) σχολιάζεται τό βιβλίο του Πάτροκλου Σταύρου γύρω από τόν Παλαμά και αναδημοσιεύονται επιστολές, που έστειλε ο Παλαμάς στην κ. Μαρία Έλευθερίου-Γκαφφιέρο. — Στο «Βήμα» (28 Ίουνίου) δημοσιεύεται τό γλυπτό του Γ. Κυριακού, που έκθέτει στην Μπιενάλε της Βενετίας. — Στο «Βήμα» (7 Ίουλίου) ο κ. Β. Βαρίκας κρίνει τό βιβλίο του Δ. Ποταμίτη «Η δολοφονία των αγγέλων». — Ο Ι. Κ. στο «Βήμα» (10 Ίουλ.) γράφει για την έκθεση «Θσαυροί της Κύπρου». Δημοσιεύονται και σχετικές φωτογραφίες έκθεμάτων. — Στην «Παροικιακή» (21 Ίουνίου) δημοσιεύονται σχόλια για τόν Ά. Περνάρη, Π. Βαλδασερίδη και για τό περιοδικό «Κρίκος» (Κύπρος). — Στη «Νέα Έστία» (1 Ίουλ.) δημοσιεύεται τό ποίημα του Κύπρου Χρυσάνθη «Ωδή στο βραχιόλι μιάς κυπριακής ημέρας» και τό ποίημα του Δημ. Ποταμίτη «Τά μοναχικά παιδιά».—

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Διαγώνιος (Θεσσαλονίκη) αρ. 14 — Έλληνικά θέματα (Αθήνα) αρ. 148 — Περιοδικό Έλληνίδων Βορείου Έλλάδος (Θεσσαλονίκη) αρ. 95 — Ηπειρωτική Έστία (Γιάννινα) αρ. 189/190 — Τό σχολείο και τό σπίτι (Αθήνα) αρ. 4 (1968) — Νέα Ζωή (Άργος) αρ. 1 — Κυπριακόν Νομικόν Βήμα (Λευκωσία) αρ. 4 — Μακεδονική Ζωή (Θεσσαλονίκη) αρ. 25 — Πάντα Έμπρός (Λευκωσία) αρ. 65/66 — Συνεργατιστής (Λευκωσία) αρ. 78 — Ίλιός (Αθήνα) αρ. 59-60 — Σμύρνα (Νέα Σμύρνη) αρ. 5 και 6.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

Φ ρ. Π. Βράχα: Νεοελληνική Πορεία, Λευκωσία, 1968.
 Ά. Περνάρη: Συνοπτική Ίστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Λευκωσία, 1968.
 Κ. Χρυσάνθη: Μία χειρόγραφη άπολογία του Μητροπολίτου Πάφου Λεοντίου Λεοντίου, Λευκωσία, 1967.
 Ι. Γ. Θεοχάρη: Τό έργο του Δημήτρη Σαλαμάγκα, Ίωάννινα, 1968.
 Β. Κραφίτη: Τοπίο και ψυχή, Αθήνα, 1968.
 Έλληνικόν Ίνστιτούτο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών: Θσαυρίσματα, Βενετία, 1967.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΟΓΔΟΥ ΤΟΜΟΥ

ΠΟΙΗΣΗ:

Ἀγγελίδου Κλ.: Κύπρος, 3 Ὀκτ. 1958, 6. — Ἀνθολογία μικρὴ γιὰ τὸ Ἀρκάδι: Δημοτικά, Ἀ. Μάρκελλος, Γ. Καλομενόπουλος, Γ. Γεωρθασάκης, Δ. Μαρκαουλάκης, Κ. Ἀπανωμερτάκης, Κ. Κορανάκης, Δ. Δαφέρμου. — Ἀρότης, Σπ.: Ἀναμονή, 68. — Βορεάδης, Ἀ.: Νησί μου, 120. — Bouchet (μετ. Μ. Ἰακωβίδης): Εἰκόνα, Murir, 57. — Desnos (μετ. Μ. Ἰακωβίδης) Στροφές γιὰ τὸ δρόμο Saint - Martin, 101. — Δρουσιώτης, Π.: Τρία ποιήματα, 213. Eluard (μετ. Μ. Ἰακωβίδης) Sans age, Ἡ ἀλήθεια γυμνή, 78. — Ζευγώλη - Γλέζου, Δ.: Στὸν Ὀλυμπιονικὴ Μπαρέλ. 312. Hèbert (μετ. Μ. Ἰακωβίδης): Εἰκόνα στὸν καθρέφτη, 78. — Hölderlin (μετ. Κ. Π. Μιχαηλίδης): Στὸν Ἡρακλῆ, 310. (μετ. Ν. Σπάνιας) Ἑλλάδα, 133. — Θεοχαρίδης, Ἰ.: Σουνέτον, 214. — Κουγιάλης, Θ.: Σᾶς φοβοῦμαι σταγόνες, 68. — Κριναῖος, Π.: Τὰ δεκαεφτά καλοκαίρια, 209. — Τὸ Ἀρκάδι κι' ἡ λευτεριά τοῦ θανάτου, 291. — Κωνσταντινίδης — Ξενάκης, Κ.Α.: Ὠδή, 309. — Λαδάκη - Φιλίππου, Ν.: Ἐπίλογος, 69. — Παναγιῆ - Τσουλλῆ, Εἰρ.: Τί φοβάσαι, 69. — Ἐπιτύμβιο, 117. — Δυὸ ποιήματα, 200. Παναγιώτου, Ν.: Ἄτιτλο, 12. Παπαδόπουλος, Γ.: Ἡ ἄλλη ἄλωση, 191. Παττίχη, Μ.: Φιλία, 251. Παυλέας, Σ.: Τρία ποιήματα, 125. Πιλλᾶς, Ἀ.: Ποιὸ δάκρυ, 43. Πινδάρου, (μετ. Νίκος Σπανός): Ὀλυμπιονίκης VII, 313. — Περνάρης, Ἀ.: Πέντε ποιήματα, 33. — Πέτρος, Ἰ.: Δημοτικά τραγούδια τῆς Κένυας, 8. Plesys (μετ. Μ. Ἰακωβίδης): Μὴ με ρωτᾶς πειά..., 78. — Πολύδωρος, Ἡλ.: Ἀνακοίνωση, 73. — Prêvert (μετ. Ἡθὴ Χριστοδούλου): Παράπονο τοῦ Βενσάν, 21. — (μετ. Μ. Ἰακωβίδης) Ἡ Σχολὴ Καλῶν Τεχνῶν, 57. — Ρούσου, Ν.: Διαιώνιση, 263. Σακελλαρίου, Χ.: Ἡ Λάσπη, 142. — Salyeti (μετ. Φ. Δέλφης): Ἡ ξανθὴ εἰρήνη, 170. — Συμεωνίδης, Ἀ.: Ἀπὸ τὸν πόλεμο, 72. — Φιορεντίνου, Λ.: Φιλία φωτός, 106. — Fuzûlî (μετ. Μ. Δαλμάτη) Ἐξὴ ποιήματα, 15. Φυλακτοῦ, Μ.: Χιονοθύελλα, 259. Χατζηλοῦζου, Ἀ.: Γρηγόρης Αἰξεντίου, 68. Χριστοφίδης, Ἀ.: Σελίδες Ἡμερολογίου, 344. Χριστοφίδης, Ρ.: Πιτσιλλία, 69. — Χρυσάνθης, Κ.: Ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, 1. — Σερνὴ δμιλία γιὰ τὸν Ζήνωνά Πιερίδη, 65. — Περιμένοντας τοὺς βαρβάρους, 93. — Ἀποχαρειατῆριο στὸ Γιώργο Χριστογιάννη, 149. — Ἀπάντηση στὸ Ζήνωνά Πιερίδη ἀπὸ τὸ ἄπειρο σὲ μουσικὲς στιγμές, 153. — Ὁ Λύκιος στὴν Ἐφεσο, 309.

ΔΙΗΓΗΜΑ:

Βαλέτας, Κ.: Φεριστέ, 137. — Γιωργαλλίδης, Κ.: Οἱ δάφνες, 9. Γεωργιάδου, Λ.: Ἡ ὥραιότερη μέρα, 245. Ἰωαννίδου — Ἀδαμίδου, Εἰρ.: Ἡ νοσοκόμα, 139. — Ἰωαννίδης, Π.: Ὁ φόνος, 35. — Ναχμία, Ν.:

«Ἐν ἔτει 1800», 210. — Περνάρης, Ἀ.: Ματωμένα Χριστούγεννα, 70. — Ἡ κερὰ-παπαδιά, 190. — Σταύρου, Μ.: Τὸ σπῆτι τῶν ξένων, 143. — Σταυρουλάκη, Χρ.: Τελευταία μυσταγωγιά, 286. — Χάρη, Π.: Οἱ πράσινοι κι' οἱ κόκκινοι, 339. — Χριστοδούλου, Ν.: Ἐνας μικρὸς κόσμος, 79. — Χρυσάνθης, Κ.: Τὰ δυὸ φυλάκια, 22. — Τὸ πολυθέλο δούλευε στὸ Μακρῦδρομο..., 49. — Ἡ μπαπακόπετρα, 74. — Χωριανοί, τὰ μωρὰ μου..., 113.

ΘΕΑΤΡΟ:

Χρυσάνθης, Κ.: Παπαλεόντιος ὁ Πρωτομάρτυρας, 192. — Τὸ καρὰκι «Ἀρκάδι», 307.

ΔΟΚΙΜΙΟ - ΜΕΛΕΤΗ - ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟ:

Ἀγριδιώτου, Λ.: Βιβλιοθήκη Λουκῆ Πιερίδη, 185. — Βράχας Φρ.: Οἱ ἐθνικὲς ἐπέτειοι, 271. — Γιάκος, Δημ.: Ὁ Γρηγόριος Ξενόπουλος καὶ τὸ δίκιο του, 205. — Δαλιμάτη, Μ.: Fuzûlî, 13. Dimitriou, Ν.: An address, 167. Κληρίδη, Ν.: Ἀπὸ τὸ Ἀρχεῖο Ζήνωνά Δ. Πιερίδη, 176. — Μαμαλάκη, Ζ.: Λατινοαμερικανικὴ ποίηση, 19. — Μάραγκος, Γ.: Ὁ Ζήνων Δ. Πιερίδης ὡς πρόξενος, 158. — Μαρκίδης, Γ.: Ἐξ ἀφορμῆς ἐνὸς σημειώματος, τοῦ κ. Γιάκου, 264. Μιχαηλίδης, Κ.: Περὶ τῶν ἀρχῶν, 260. Μπεκιάρης, Ἀ.: Ὁ Ἄγγελος Σικελιανὸς καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Νεότητα, 44. — Παπαδόπουλλος, Θ.: Μία σύγχρονη συμβολὴ εἰς τὴν ἔρμηνείαν τῆς Σακρατικῆς Δίκης, 140. — Παττίχη, Μ.: Ἀναφορὰ στὸ καλοκαίρι, 4. — Κούριον, Ἀπόλων, 96. — Τὸ διαθερωτικὸ πάθος στὸν Εὐριπίδη καὶ τὸν Σαίξπηρ, 348. — Πιερίδης, Ζ.: Ἐνα μακρυνὸ ταξίδι στὴν Ἄνω Ἀνατολήν, 160. Σακελλαρίου, Χ.: Ἡ ἐπιβίωση τοῦ Βηλαρά, 249. — Σπάνιας, Ν.: Ὁ θάνατος τοῦ Carl Sandburg, 58. — Σφακιανάκης, Γ.: Πορεία πρὸς τὸ Ἀρκάδι, 297. — Φλώρος, Π.: Ἀρκάδι καὶ «Κράτος», 275. — Φωτῆου, Δ.: Ὁ Ζήνων Δ. Πιερίδης καὶ ὁ Δῆμος Λάρνακος, 171. — Χατζηκωστής, Γ.: Προσκύνημα στὸ Ἀρκάδι, 299. — Ὁ «Ὀρκος», 316. — Χριστοφίδης, Ἀ.: Ὁ παντογνώστης λογοτέχνης, 102. — Ἡ Πρώτη τοῦ Ἀπριλίου 1955, 202. — Ἀντι-κόμοι, 252. Χρυσάνθης, Κ.: Ἐνα γράμμα τοῦ Μαρεατίδου Διονυσίου, 7. — Ὁ ἀφηγηματικὸς λόγος τοῦ Δημήτρη Γιάκου, 118. — Τὸ ἐπιστημονικὸ 1967 στὴν Κύπρο, 134. — Τεκτονικὴ μνήμη Ζήνωνά Δ. Πιερίδη, 174. — Τὸ «Ἡφαίστειο» τοῦ Παντελῆ Πρεβελάκη, 293.

ΣΧΟΛΙΑ - ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ - ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΕΣ - ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ:

Βενέζης, Ἡλ.: Γράμμα γιὰ τὸ Ζήνωνά Δ. Πιερίδη, 157. — Βράχας, Φρ.: Φοῖβος Νικολαΐδης, 151. — Γαλάζη, Π.: Ἐπιμορφωτικὲς διαλέξεις, 353. — Δημητρίου, Ν.: Ἐπικήθειος γιὰ τὸν

Ζήνωνα Δ. Πιερίδη, 183. — Καραγιώργης, Β.: Ο Ζήνων Δ. Πιερίδης και η αρχαιολογία της Κύπρου, 155. — Κληρίδης, Ν.: Βιογραφικό σημείωμα του Ζ. Πιερίδη, 187. — Κουμουλής, Α.: Evening with G.B.S., 26. Μαραθεύτης, Μ.: Φοίθος Νικολαΐδης, 152. Μαρκίδης, Γ.: Ἀντιφώνηση, 62. — Νικολαΐδης, Μ.: Λέων Κουκούλας, 83. — Γράμμα για τὸ Ζήνωνα Δ. Πιερίδη, 157. Παναγή — Τσουλλή, Εἰρ.: Γὰ τὸ βιβλίον τῆς Νίκης Φιλίππου, 356. — Παπακωριακοῦ, Ἀ.: Τὸ μουσικὸ 1967 στὴν Κύπρον, 353. Περάνθη, Μ.: Νεοελληνικὴ πεζογραφία, 27. — Πετρή, Τ.: Προλόγια στὴ Φιλία Φωτός, 106. Πισσᾶς, Μ.: Φιλίππος ὁ Κύπριος, 121. — Ο Ζήνων Δ. Πιερίδης, καὶ οἱ ἐργαζόμενοι, 186. — Πυλιώτου, Μ.: Ἐκθεση ζωγραφικῆς Σπύρου Βασιλείου, 27. — Ἐκθεση ζωγραφικῆς Ἀνδρέα Λαδόματου, 86. — Σταυρουλάκης, Χρ. Συμβολικὴ προσφορὰ στὸν Ἐθνάρχη Μακάριο, 274. Σπυριδάκης, Κ.: Ο Ζήνων Πιερίδης, 66. — Ἡ Κρήτη, ἡ ἰδέα τῆς ἐλευθερίας καὶ ἡ Κύπρος, 270. — Χατζηκωστής, Γ.: Γὰ τὴ Βιβλιοθήκη τῆς Μονῆς Ἀρκαδίου, 328. Χατζίνης, Γ.: Σύμβολα ὕψους καὶ μεγαλείου, 285. — Χρυσάνθη, Κ.: Μαθητικὲς ἐκδρομὲς στὴν ἐλεύθερη Πατρίδα, 26. — Ἡ προσφορὰ διδασκικῶν βιβλίων, 61. — Ἡ φωνὴ τοῦ 20οῦ αἰῶνος τοῦ Γ. Κάρτερ, 61. — Ζήνων Δ. Πιερίδης, 64. — Μία νεανικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Γλ. Ἀλιθέρη, 64. — Οἱ «θησαυροὶ τῆς Κύπρου» στὸ Παρίσι, 83. — Ἡ «Ἐκθεση Σύγχρονης Γαλλικῆς Τέχνης», 83. — Θέση μας: Ἡ «Ἑλλάδα», 121. — Ἀποχαρτισμὸς στὸ Στρατό, 121. — Οἱ «Τρεῖς Ἄγγελου» στὴν Τηλέραση, 150. — Τὸ τεῦχος Ζήνωνα Δ. Πιερίδη, 212. — Ἐνα «Κυπριώτικο Σκέτος» τοῦ ΡΙΚ, ραδιοσημειοσία Α. Φαντίδη, 266. — Τὸ περιοδικὸ «Μακεδονικὴ Ζωή», 266. — Τὸ 1940—41 μὲ εἰκόνες, 302. — Τὸ τεῦχος γιὰ τὴν Κρητικὴ Ἐπανάσταση, τοῦ 1866—1869, 325. — Τὸ τεῦχος γιὰ τὸ Διαγύρα Νικολαΐδη, 325. — Ἐνα δίτομο βιβλίον τοῦ Πέτρου Στυλιανοῦ γιὰ τὸν ἀγῶνα μας, 325. — Μία ἡμερομηνία σὲ γράμμα τοῦ Παλαμᾶ, 357.

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΕΙΣ - ΔΕΙΠΝΟΣΟΦΙΣΤΙΚΑ:

1. Ἡ πρώτη ἐφετεινὴ συγκέντρωση τῆς Ἐθνικῆς Ἐταιρείας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν Κύπρου: Ἀ. Περνάρης, Κ. Χρυσάνθη, Δημ. Πουλᾶκος, Π. Ἰωαννίδης, 87—89. — 2. «Γιὰ Ἐλευθερία καὶ Δικαιοσύνη» τοῦ Μεν. Ἀλεξανδράκη: Κ. Χρυσάνθη, Ἰ. Κουτσᾶκος, Θ. Παπαδόπουλος, Π. Παττίρης, Ν. Σπανός, 127—133. — 3. Πέτρος Χάρης: Κ. Χρυσάνθη, Φατεινὴ Πετροπούλου, Ἀ. Περνάρης, 215—219. — 4. Πρακτικὰ μέτρα πρὸς περαιτέρω προαγωγὴν τῆς

πνευματικῆς κινήσεως: Κ. Χρυσάνθη, Ἀ. Χριστοδουλίδης, Φρ. Βράχας, Ἀ. Περνάρης, Μαρία Παττίχη, Ἀ. Χριστοφίδης, Ρ. Λοιζίδης, Γ. Κυριακοῦ, 220—236. — 5. Τὸ «Κυπριώτικο Σκέτος»: Κ. Χρυσάνθη, Ἀ. Πανάρης, Φατεινὴ Πετροπούλου, Ἀ. Φαντίδης, 236—244.

ΚΡΙΤΙΚΗ:

Εὐαγγελίδης, Δημ.: Τατ. Σταύρου «Ὁ ἔν Κων)πόλει Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος», 31. — Περνάρης, Ἀ.: Ν. Κληρίδη «Κυπριακὰ Δημοτικὰ Τραγούδια» 28. — Κ. Κύρου «Ἐδῶ κ' ἐκεῖ», 89. — Π. Ἐνεπεκίδη «Κοραΐς—Κούμας—Κάλθος» 90. — Χρ. Σολωμονίδη «Ὁ ἔρωτας στὴ νεοελληνικὴ ποίηση», 123. — Σ. Παναγιωτοπούλου «Φωνιάδες», 124. — Ἐ. Π. Λαγάκου «Δυὸ ὁμιλίαι γιὰ τὸ Γιῶργο Σεφέρη», 150. — Κ. Πιλαθάκη «Ἀπὸ τὸ πέρασμα ἑνὸς ἐκπαιδευτικοῦ», 266. — Κ. Χρυσάνθη «Θεοτόκε ἡ ἐλπὶς...», 267. — Χριστιανικὸν Συμπόσιον, 355. Κ. Τσάτσου «Ἑλληνικὴ πορεία», 355. — Δ. Ποταμίτη «Ἡ δολοφονία τῶν Ἀγγέλων», 355. Χρυσάνθη, Κ.: Th. Papadopoulos "Un monument de literature populaire Chypriote", 28. — Ἀ. Χριστοφίδη «Εἰσαγωγή στὴν προπαγάνδα», 28. — Θ. Στυλιανοῦ «Ἀνήσυχτα νερά», 29. — Κ. Στεργιόπουλου «Ἀπὸ τὸ συμβολισμὸ στὴ νέα ποίηση», 30. — Κ. Νεοκλέους «Δακτυλογραφίαι», 30. — Π. Φλῶρου «Ἐσπερινοί», 30. — Ἐμμ. Κάσδαγλης «Συμβολὴ στὴ βιβλιογραφία» τοῦ Π. Πρεβελάκη, 90. Ν. Λαδάκη, «Ἡ δέσποινα τῶν θηματιῶν», 90. — Ἰ. Π. Κουτσοχέρα «Ὁ Ἡνίοχος», 90. — Γ. Δέλιου «Κασσανδριανὴ ἀκτὴ», 91. — Γ. Πιερίδη «Ἀσάλευτοι καιροί», 91. — Κυρ. Χαραλαμπίδη «Ἡ ἀγνοία τοῦ νεροῦ», 91. — Ἀ. Χριστοδουλίδη «Γιὰ τοὺς γονεῖς», 92. — Μ. Νικολαΐδη «Συνέσιος ὁ Κυρηνάιος», 150. — Π. Φλῶρου «Ἡ βουθὴ ὀρχήστρα», 267. — Ἀ. Γεωργιάδη—Κυπρολόγοντα «Οἱ καμπάνες τῆς ἀγάπης», 268. — Μ. Δημάκη «Ἡ περιπέτεια», 326. — Γ. Σφακιάνακη «Ἀντίλεκτα», 326. — Ἐ. Πρεβελάκη «Ἡ Μεγάλῃ Κρητικὴ Ἐπανάσταση 1866—1869», 327. — Ν. Ἀρβανίτη «Τὸ μεγάλο μαντάτο», 327. — Ν. Ρούσου «Μπροστὰ στὴν Ἐρυθρὰ», 328. — Π. Σταύρου «Ὁ Παλαμᾶς καὶ ἡ Κύπρος», 354.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ, ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ, ΓΑΥΠΑ: 48, 66, 153, 154, 155, 156, 169, 173, 175, 182, 184, 187, 188, 189, 273, 274, 277, 284, 290, 296, 301, 303, 304, 305, 306, 315, 325, 331, 336.

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΙ: Δηγήματος τοῦ ΕΠΟΚ, 357. — Πιερίδης Διαγωνισμὸς Δηγήματος, 357.

ΓΕΝΙΚΑ — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ — ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ, 32, 64, 92, 124, 152α, 212, 268, 357.

ΠΑΓΚΥΠΡΙΑΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΛΤΔ.

Ἐγγεγραμμένη ἐν Λονδίῳ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ : ΛΕΥΚΩΣΙΑ

Λεωφ. Ὁμήρου 30

Τηλ. 76236/37 Τ.Κ. 1352 Τηλεγρ. "PANCYPRIAN"

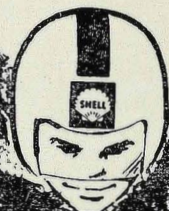
Ἵποκαταστήματα :-

- ΛΕΜΕΣΟΣ : Ἀκίνητον Σπ. Παυλίδη, ὁδ. Ἀγίου Ἀνδρέου,
Τηλ. 4000.
- ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΣ : Γωνία Σταδίου καὶ Ἐλευθερίας (πρώην
Λύκειον) Τηλ. 3292.
- ΛΑΡΝΑΞ : Ἑρμοῦ 39β, Τηλ. 3148.
- ΜΟΡΦΟΥ : Μακαρίου Β' 13, Τηλ. 8543.
- ΠΑΦΟΣ : Λεωφ. Ἀθηνῶν, Τηλ. 2580.

ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ :

- ★ Ζωῆς,
- ★ Πυρός,
- ★ Θαλάσσης,
- ★ Ἑργατικῶν & Προσωπικῶν Ἀτυχημάτων
- ★ Αὐτοκινήτων,
- ★ Κλοπῆς,
- ★ Ἀστικῆς Εὐθύνης,
- ★ Θραύσεως Κρυστάλλων κλπ.

ELLAPLAN, ΤΡΑΠΕΖΑΣΦΑΛΕΙΑΙ

Έπιπρόσθετα
συστατικά όκτανίων
στην **SUPERSHELL** διά
περισσότεραν δύναμιν
**ZOOM ZOOM
POWER!**

ΒΕΛΤΙΩΜΕΝΗ SUPERSHELL: Το νέο
ιδεώδες μίγμα προσθέτων, με τα καλύτερα
συστατικά όκτανίων. Το μίγμα που
σας δίδει καταπληκτική δύναμη.

